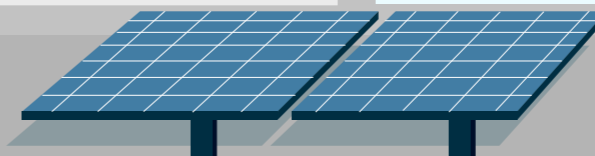
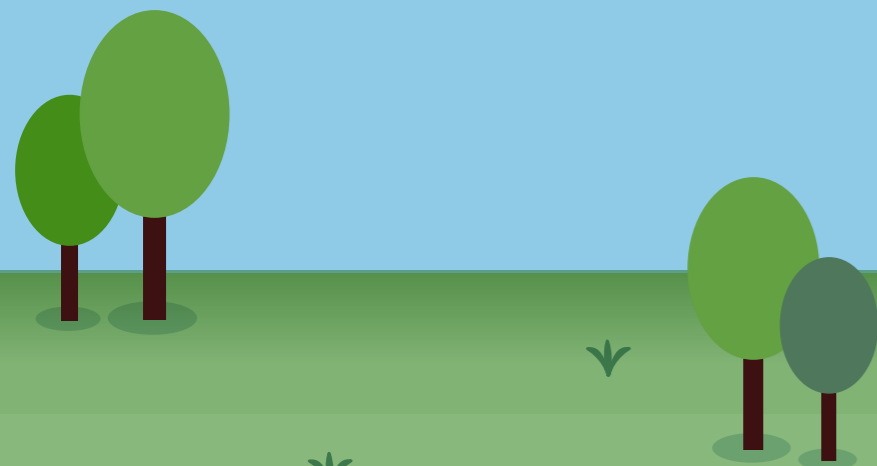

Samen naar klimaatneutraal

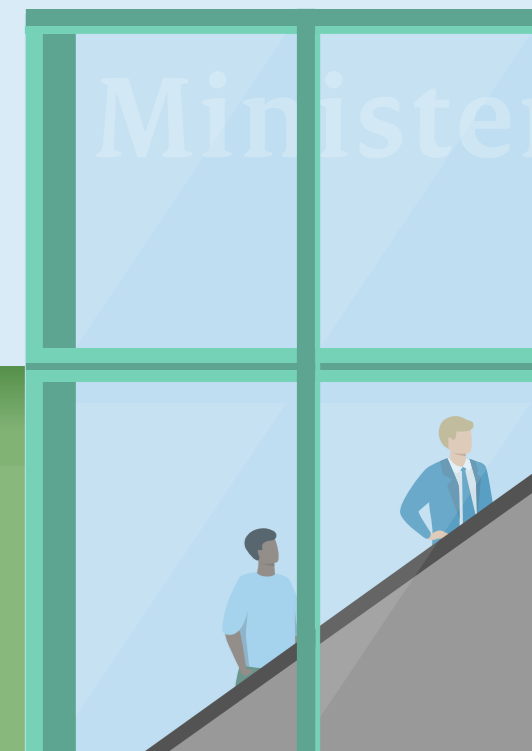
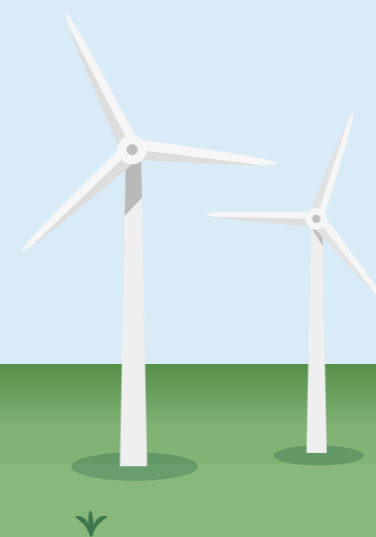
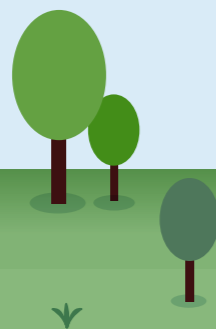
Samenwerken aan verduurzaming

Duurzaamheidsverslag 2021
Ministeries van Economische Zaken en Klimaat &
Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Inhoudsopgave

Voorwoord	3	Uitgelichte beleidsthema's	30
Inleiding	4	EZK: hernieuwbare energie & energietransitie	31
Samenvatting 2021	6	LNV: biodiversiteit	31
Organisatieprofiel	7	RVO	33
EZK	8	NVWA	38
LNV	8	In gesprek met stakeholders	42
Duurzaamheidsvisie en beleid	9	Over dit verslag	44
Speerpunten	12		
Samenwerken aan duurzaamheid	13		
Data en monitoring	15		
Klimaat en energie: voortgang op doelen	16		
Circulaire economie	25		
Natuur en voedsel	26		
Maatschappelijk verantwoord inkopen (MVI)	28		
Onze medewerkers	28		

Voorwoord

2021 was geen doorsnee jaar door de aanhoudende coronacrisis. Veel collega's werkten grotendeels thuis en dat was niet voor iedereen makkelijk. Het zette ook het hybride werken in een stroomversnelling, dat kansen biedt voor een duurzame toekomst. Ook in 2021 is onze bedrijfsvoering verder verduurzaamd.

EZK en LNV kregen een certificering voor de CO₂-Prestatieladder op trede 3. Zo maakten we een start met structurele stappen zetten richting een klimaatneutrale bedrijfsvoering voor 2030. De CO₂-Prestatieladder is een belangrijk instrument om de CO₂-reductiedoelen van EZK en LNV te realiseren. En ook hierin willen we gestage stappen zetten: EZK en LNV zijn van plan om hun CO₂-uitstoot te verlagen met gemiddeld 10% per jaar.

“EZK is hard op weg om duurzaamheid zoveel mogelijk te integreren in de eigen bedrijfsvoering. Hierdoor kan EZK zelf met meer impact werken aan een beter klimaat. Je kunt van alles van Nederland vragen, maar dan krijg je ook zelf te horen: wat doet EZK? Daar heeft de burger natuurlijk een punt.”

Lidewijde Ongering, secretaris-generaal van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat.

De coronacrisis beïnvloedt ook in 2021 onze footprint, doordat we met z'n allen bijvoorbeeld minder reizen. EZK en LNV namen ook maatregelen om na de coronacrisis onze footprint structureel te verlagen als het gaat om reizen en energie. Een van die maatregelen is bijvoorbeeld het vergroenen van de elektriciteit voor een aantal panden van RVO en de NVWA. Ook stelden we een streefdoel om na de coronaperiode blijvend minder te vliegen.

EZK en LNV kiezen er als eerste departementen voor om te gaan werken met een streefpercentage van structureel 25% minder CO₂-uitstoot voor zakelijk vliegverkeer. Daarbij nemen we als ijkpunt 2019, omdat er in 2020 al veel minder is gereisd vanwege de coronacrisis.

In dit duurzaamheidsverslag laten we aan de samenleving en medeoverheden zien hoe EZK en LNV ervoor staan en welke stappen worden gezet om een klimaatneutrale bedrijfsvoering te verwezenlijken. We willen hiermee transparant zijn over de te maken keuzes, de voortgang die wij realiseren én de uitdagingen waar we voor staan.

“Ik zie bij ons ministerie mooie dingen ontstaan op het gebied van duurzaamheid. Zowel in het kerndepartement als bij de NVWA, waar het wagenpark in hoog tempo wordt verduurzaamd. We maken grote stappen en ook in de aankomende periode gaan we hiermee door’.”

Jan-Kees Goet, secretaris-generaal van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.

Inleiding

De ministeries van Economische Zaken en Klimaat (EZK) en Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) hebben een belangrijke opdracht om Nederland te verduurzamen. Zo is EZK verantwoordelijk voor de klimaat- en energietransitie. LNV maakt zich hard om onze natuur en leefomgeving te versterken en de landbouw te verduurzamen, die substantieel bijdraagt aan de klimaattransitie. EZK en LNV hebben een voorbeeldrol in Nederland. Onze bedrijfsvoering richten we ook zo duurzaam mogelijk in. Hoe we dat doen en in welke mate we daarin slagen, is te lezen in dit duurzaamheidsverslag over het jaar 2021. EZK en LNV trekken samen op in de verduurzaming van hun organisaties.

De binnentuin van de ministeries van EZK en LNV.

EZK: energietransitie voorop

De reductie van CO₂-uitstoot door de overgang van fossiele naar hernieuwbare energiebronnen is de belangrijkste beleidsprioriteit van EZK op het gebied van verduurzaming. EZK bevordert deze overgang door burgers en bedrijven aan te moedigen minder energie te gebruiken. Ook zorgt het ministerie bij de aanschaf van energie ervoor, dat er steeds meer alternatieven zijn voor fossiele energiebronnen.

Om een goed beeld te krijgen van de mogelijkheden om CO₂-uitstoot van de eigen bedrijfsvoering te verminderen, voerden EZK en LNV de CO₂-Prestatieladder in. In 2021 zijn we gecertificeerd op trede 3 van die ladder. Er ligt nu een plan om onze CO₂-uitstoot te reduceren, bijvoorbeeld door duurzamer te reizen, het wagenpark te elektrificeren en het aandeel hernieuwbare energie te vergroten.

LNV: een integrale aanpak van stikstof, klimaat en waterkwaliteit

LNV wil meerdere omvangrijke opgaven samen aanpakken. Dan gaat het om in het landelijk gebied de stikstofuitstoot te verlagen, de natuur en waterkwaliteit te verbeteren en de uitstoot van broeikasgassen te verminderen. Zo ontstaat op de langere termijn perspectief voor de landbouw en andere ruimtelijke functies in het landelijk gebied. Dat versterken we met de transitie naar kringlooplandbouw; een verschuiving in

de focus van voedselproductie tegen lagere kostprijzen naar steeds zuiniger omgaan met grondstoffen, minder verspilling en beter hergebruik van grondstoffen.

LNV moedigt burgers aan om zo weinig mogelijk voedsel te verspillen en bij het kopen van voedsel te streven naar een duurzamere verhouding van plantaardige en dierlijke eiwitten. Nederland wil internationaal koploper zijn als het gaat om het verminderen van voedselverspilling. Daar draagt de Nationale Eiwitstrategie aan bij, waar LNV in 2021 mee is begonnen. De komende jaren doet LNV onderzoek naar hoe consumenten kunnen bijdragen aan de verduurzaming van het voedselsysteem. Daarnaast liggen er uitdagingen op het gebied van de bevordering van biologische productie en consumptie.

Voor de eigen bedrijfsvoering wil LNV met haar catering voedselverspilling minimaliseren, een duurzamere verhouding tussen plantaardig en dierlijk eiwit realiseren in het aanbod en meer biologisch en lokaal geproduceerd voedsel aan te bieden.

Rijksoverheid: andere thema's uit het Klimaatakkoord

In het Klimaatakkoord is opgenomen dat het Rijk een voorbeeldrol heeft in Nederland. Dat houdt voor de bedrijfsvoering van EZK en LNV in dat er aandacht is voor de

eigen beleidsprioriteiten én voor prioriteiten op het gebied van verduurzaming van andere ministeries. Zo vraagt het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid om de afstand tot de arbeidsmarkt van bepaalde doelgroepen te verkleinen ('social return on investment', SROI). Het ministerie van Buitenlandse Zaken wijst op het belang van goede internationale sociale voorwaarden (ISV). Het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat zet in op bevordering van circulaire productie en omgang met grondstoffen. In dit duurzaamheidsverslag laten we zien hoe EZK en LNV met hun bedrijfsvoering aan deze duurzaamheidsdoelen bijdragen.

Samenvatting 2021

Dit verslag heeft een aantal hoofdthema's: Klimaat en Energie, Circulaire Economie, Natuur en Voedsel en Maatschappelijk Verantwoord Inkopen (MVI). Op deze thema's kunnen EZK en LNV vanuit de bedrijfsvoering de meeste invloed uitoefenen.

Aandeel hernieuwbare Hollandse energie 2021

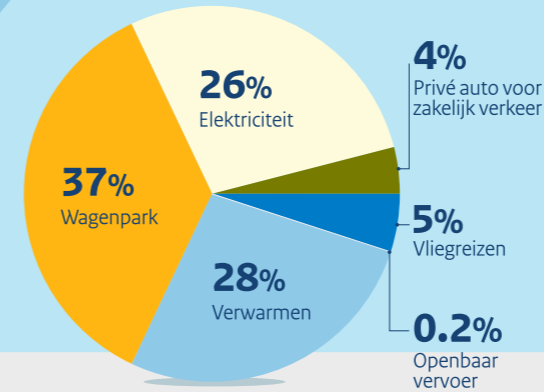
76%

Aandeel zero-emissie auto's in het wagenpark 2021

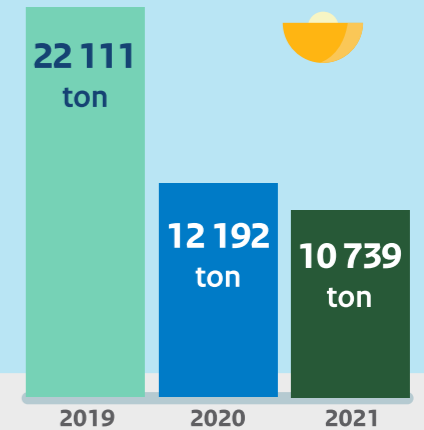
44%

CO₂-footprint

10.739 ton CO₂ uitgestoten in 2021

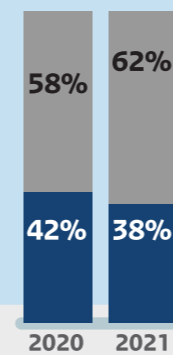
Voortgang CO₂-footprint

Eiwittransitie

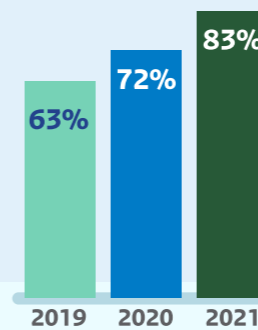
Verhouding dierlijk/plantaardige eiwitten

■ Dierlijk ■ Plantaardig

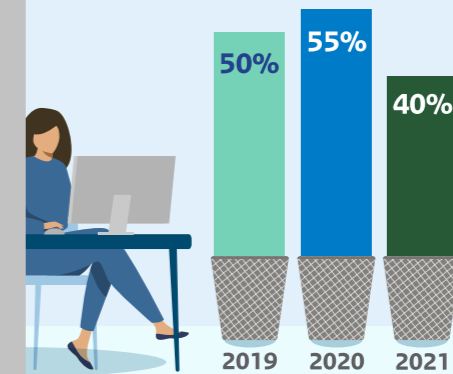
MVI

MVI-criteria toegepast bij Europese aanbestedingen

Restafval

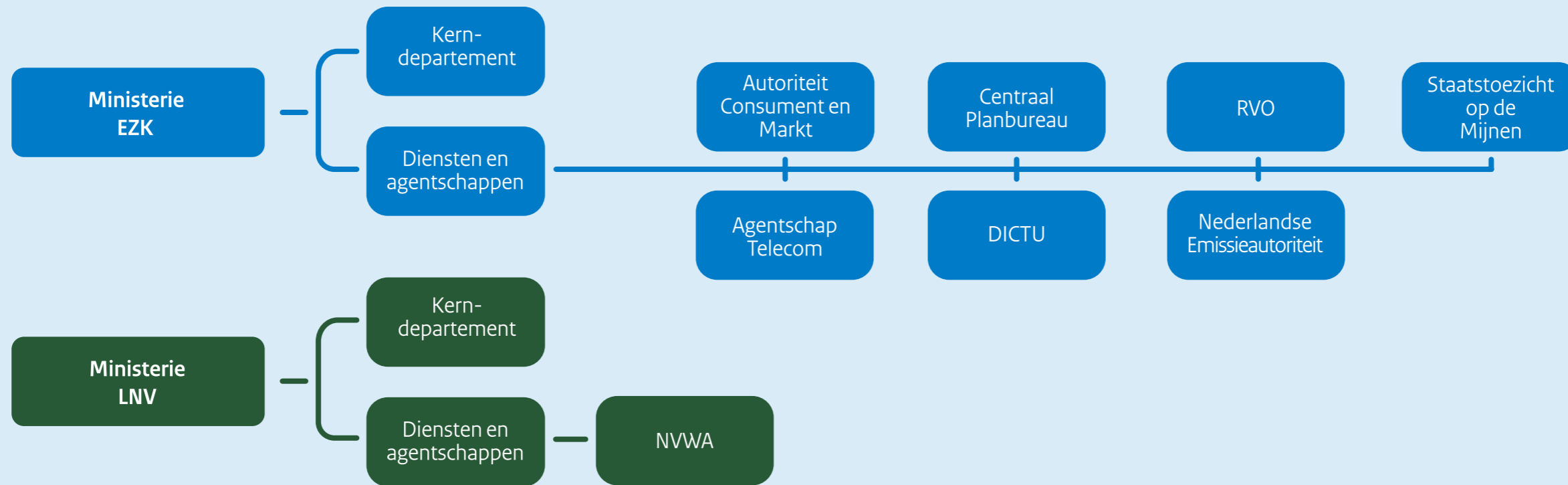
% van de totale hoeveelheid afval

Organisatieprofiel

Het duurzaamheidsverslag laat de verduurzaming van de eigen bedrijfsvoering van beide departementen en hun diensten en agentschappen zien. In dit hoofdstuk volgt een algemene toelichting over beide departementen en geven we aan welke organisatiedelen deel uitmaken van dit verslag. Daarna wordt dieper ingegaan op de visie van EZK en LNV op duurzaamheid. Ook komen de speerpunten, resultaten en prestaties op individuele duurzaamheidsthema's aan bod.

Figuur 1 Organisatieonderdelen Ministerie EZK en LNV

De glazen traverse langs het hoofdgebouw van de ministeries verbindt de verticale knooppunten van het gebouw en zorgt voor isolatie.

EZK

Het ministerie van Economische Zaken en Klimaat werkt aan een duurzamer en welvarend Nederland. De wereld van morgen wordt gebouwd door de samenleving van vandaag. EZK wil dat duurzaamheid de standaard wordt voor het opzetten van nieuwe economische activiteiten en het nemen van investeringsbeslissingen. Zowel in het groot als in het klein. De vraag 'wat vraagt de samenleving van morgen vandaag van ons', moet daarbij centraal staan.

De langetermijnvisie van EZK is dat de economie alleen kan groeien, als dat niet ten koste gaat van onze leefomgeving. Onze samenleving moet uiterlijk 2050 klimaatneutraal zijn. Dat brengt veranderingen met zich mee, maar schept ook economische kansen.

Zo werkt EZK toe naar een duurzaam én ondernemend Nederland. Voor de eigen bedrijfsvoering wil EZK een geloofwaardige politiek-bestuurlijke stakeholder én een voorbeeld zijn voor andere departementen.

Nieuwe duurzame buizen en pompen in het laboratorium van de NWWA in Wageningen.

LNV

Het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit speelt een belangrijke rol in de verduurzaming van Nederland. Het ministerie staat voor duurzaam voedsel, waardevolle natuur en een vitaal platteland. Nederland heeft daarbij te maken met een aantal grote maatschappelijke uitdagingen.

De visie 'Landbouw, natuur en voedsel: waardevol en verbonden' beschrijft de verandering die nodig is: van het huidige agrarische systeem met de nadruk op kostprijsreductie, naar een systeem dat draait om het zorgvuldig omgaan met schaarse grondstoffen en het behoud van een vitaal leefmilieu. Er wordt ingezet op een omslag naar kringlooplandbouw in 2030. En op het realiseren van de afgesproken natuurdoelen en het ombuigen van het biodiversiteitsverlies.

LNV vertaalt de beleidsprioriteiten door ook de eigen bedrijfsvoering te verduurzamen. Zo wil LNV een voorbeeld zijn voor anderen binnen en buiten de Rijksoverheid.

Duurzaamheidsvisie en beleid

In 2021 besloot de EU om de klimaatambities aan te scherpen en om in 2030 niet 49, maar 55 % minder CO₂ uit te stoten. Dat is niet zomaar. Het IPCC-rapport van afgelopen zomer laat helder zien dat de opwarming van de aarde te snel gaat en aanvullende maatregelen nodig zijn. EZK en LNV hebben zich gecommitteerd aan de doelstellingen van het Klimaatakkoord, de coalitie Anders Reizen en de werkwijze van de CO₂-Prestatieladder. Ook hebben beide ministeries zich voorbereid op de ondertekening van het Manifest Maatschappelijk Verantwoord Inkopen. Binnen de Rijksoverheid moet de bedrijfsvoering in 2030 klimaatneutraal zijn. Binnen EZK en LNV gaat de verduurzaming de goede kant op én kunnen en willen we op sommige vlakken nog versnellen.

Onderzoek naar licht op de ontwikkeling van tomatenplanten bij de NVWA in Wageningen.

Onze visie op duurzaamheid

Voorbeeldrol rijksoverheid en voorbeeldrol EZK en LNV

Bij de interne communicatie van EZK en LNV schrijven we standaard dat we vóór 2030 klimaatneutraal willen zijn in plaats van in 2030 klimaatneutraal moeten zijn. Het is maar een nuanceverschil, maar dit zegt veel over hoe we in de wedstrijd staan. We zien ook dat we sommige subdoelen een aantal jaar eerder gaan halen, zoals het doel van 50% CO₂-reductie op het zakelijk vervoer. Dat halen we ver voor 2030. En LNV koerst op 2026 om hun wagenpark zero-emissie te hebben in plaats van in 2028.

Manifest en CO₂-Prestatieladder geven structuur en richting

Het manifest 'verduurzaming bedrijfsvoering EZK en LNV' dat in 2019 door de departementen en de diensten en agentschappen is ondertekend, helpt in de dagelijkse praktijk van de verduurzaming. 10 organisatieonderdelen van EZK en LNV werken samen aan de verduurzamingsopgave. Kennis en kunde wordt gedeeld, doelen worden over alle dienstonderdelen heen gemonitord en er wordt over gerapporteerd.

De invoering van de CO₂-Prestatieladder helpt om gestructureerd aan de slag te zijn met de verduurzaming.

Maatregelen formuleren, uitvoeren en monitoren. Om ze vervolgens te evalueren en te rapporteren volgens een vaste cyclus draagt bij aan de bewustwording en het belang van de verduurzaming. In 2021 zijn beide ministeries ook gecertificeerd op de CO₂-Prestatieladder. Daarmee laten we zien dat we planmatig met onze CO₂-reductie aan de slag zijn en blijven.

Het bedrijfsvoeringsoverleg EZK en LNV is het gremium waar strategische besluitvorming plaatsvindt over bedrijfsvoeringsonderwerpen die alle organisatieonderdelen raken. De plaatsvervangend secretarissen-generaal (pSG's) zijn voorzitter van dit overleg en opdrachtgever voor het manifest verduurzaming bedrijfsvoering. De community verduurzaming bedrijfsvoering EZK en LNV voert de afgesproken maatregelen uit, met verantwoordelijkheid per dienstonderdeel voor de eigen verduurzaming. Het bedrijfsvoeringsoverleg ziet erop toe dat dit ook gebeurt. De bestuursraden van EZK en LNV zijn eindverantwoordelijk voor de totale verduurzaming van de organisaties.

Duurzaam de norm, in alles wat we doen

Om een duurzame organisatie te zijn, moet de norm duurzaamheid worden. Duurzaamheid zit verweven in veel van onze bedrijfsvoering, maar is nog niet altijd en overal de norm. Binnen onze organisaties spelen vaak meerdere

prioriteiten een rol bij de dagelijkse uitvoering van het werk. Zo kun je je voorstellen dat duurzaamheid soms moet concurreren met tijd, geld, capaciteit en comfort. Dat is geen excuus, maar wel de dagelijkse praktijk. We willen ernaartoe werken dat duurzaamheid niet meer onderhandelbaar is ten opzichte van andere prioriteiten. Want alleen dan kun je stellen dat we een duurzame organisatie zijn. Als we spreken over de invulling van een voorbeeldrol, dan moeten we daaraan werken.

Daarom zijn we in 2021 gestart om een duurzame organisatie onder te verdelen in vier aspecten;

1. Duurzame faciliteiten en (inkoop-) processen
2. Duurzaam handelen en gedrag van alle medewerkers
3. Duurzaamheid verweven in sturingcycli (begroting, jaarplannen, managementaandacht, etc.)
4. Versterken verbinding tussen beleidsmakers en de (rijks-) bedrijfsvoering

Langs deze vier actielijnen werken we binnen EZK en LNV aan een duurzame organisatie. De ene actielijn is verder dan de andere. De optelsom is uiteindelijk onze staat van duurzaamheid en de vertaling van onze voorbeeldrol.

Duurzaamheid is meer dan alleen klimaatneutraal en CO₂-reductie

De focus ligt vaak op CO₂-uitstoot. Dat kan ook een valkuil zijn. CO₂ is natuurlijk belangrijk en ook goed meetbaar, maar we zien duurzaamheid in een breder perspectief. De sustainable development goals zijn daar een goed voorbeeld van.

Een belangrijk speerpunt is bijvoorbeeld biodiversiteit. Dit is een belangrijk beleidsonderwerp van LNV en in 2021 is er ook in de Europese en nationale politiek meer aandacht voor. Ook circulariteit en sociale- en maatschappelijke aspecten zijn belangrijk als het om duurzaamheid gaat. Binnen EZK en LNV spreken we dan ook over klimaatneutraal én duurzaam als we het over onze opgave hebben.

Sommige doelen worden aangescherpt

Of het nu voortkomt uit de aanscherpingen vanuit EU-doelstellingen of de wens om niet tot nauwelijks CO₂ te compenseren; er zal in elk geval nagedacht worden over huidige doelen binnen het hoofdstuk 'voorbeeldrol Rijk' van het klimaatakkoord. Het is bijvoorbeeld mooi dat we 50% CO₂ reduceren op ons zakelijk vervoer, maar wat gebeurt er met de overige 50%? Als we echt klimaatneutraal willen zijn met minimaal compenseren van CO₂, dan is aanscherping van deze doelstelling nodig. Dit zal naar verwachting voor de hele Rijksoverheid gelden, maar als EZK en LNV zullen we hier zelf ook ons beeld op vormen. LNV kan bijvoorbeeld een hogere doelstelling aannemen, vooral door het elektrificeren van het wagenpark van de NVWA. En door het feit dat LNV in verhouding minder vlieguren maakt. Voor EZK is het lastiger, aangezien dat ministerie juist veel vlieguren maakt. Maar ook binnen EZK denkt men na over hoe we uiteindelijk structureel onze CO₂-uitstoot aanzienlijk kunnen verminderen. Een voorbeeld hiervan is de richtlijn 'structureel minder vliegen (na corona)' en de bijbehorende checklist die eind 2021 zijn vastgesteld voor zowel EZK als LNV.

Hybride werken, CAO en duurzaamheid

Voor de coronaperiode richtte we ons vooral op de kantooromgeving en zakelijke reizen. Inmiddels is hybride werken niet meer weg te denken. Toen de coronacrisis

begon, zijn een aantal duurzaamheidskansen blijven liggen als het om de thuiswerkplek gaat. Dat kwam mede door de crisissituatie waar we ons in bevonden. Medewerkers moesten ineens vanuit huis werken. In de beginperiode was te weinig aandacht voor duurzame faciliteiten thuis. Inmiddels is duurzaamheid binnen hybride werken ook steeds hoger op de agenda gekomen, maar er zijn ook nog kansen. Op kantoor verduurzamen we alle faciliteiten, zoals de catering, inrichting en ICT. Bij medewerkers thuis is het een ander verhaal. Als werkgever kun je medewerkers enthousiasmeren om thuis duurzamer te zijn, maar niet verplichten.

Om EZK- en LNV'ers bewuster te maken en te stimuleren, maakten we een brochure duurzaam thuiswerken met een handige checklist. Ook is er bijvoorbeeld input geleverd bij de CAO-gesprekken om te kijken of duurzaamheid thuis (of onderweg) makkelijker of aantrekkelijker kan. En dit zullen we ook blijven doen.

We hebben nog geen antwoord op hoe we bijvoorbeeld duurzame koffie, thee of een deel van de inrichting thuis meer kunnen 'sturen op duurzaam', behalve door collega's goed te informeren. Dit zijn wel punten die op de agenda staan om de komende jaren meer uit te werken.

Speerpunten

Iedereen is voorstander van een duurzame organisatie, maar wat betekent dit nu precies? Net zoals veel andere organisaties, zijn EZK en LNV eerder al begonnen met het in kaart brengen van de CO₂-uitstoot van onderdelen van de bedrijfsvoering. En er is actie ondernemen om de faciliteiten te verduurzamen. Cijfers en faciliteiten zijn tastbaar en daarmee ook een logische eerste stap bij het verduurzamen. Een duurzame organisatie is wel meer dan dat. In dit hoofdstuk is meer te lezen over de verschillende samenwerkingsverbanden binnen EZK en LNV, én daarbuiten.

Samenwerken aan duurzaamheid

In 2021 gingen we verder met lopende samenwerkingen en keken we hoe we scherpere aanpak konden brengen aan de opgave van een duurzame organisatie. Een duurzame organisatie (willen) zijn is een vaag begrip. Een duurzame organisatie is meer dan cijfers en duurzame faciliteiten. Het gaat uiteindelijk ook over het handelen en gedrag van alle medewerkers en het verweven van duurzaamheid in alle cycli in de organisatie, zoals begroting- en jaarplancyclus.

In 2021 zijn deze vier onderwerpen explicieter gemaakt om gericht duurzamer te worden als organisatie. De verbinding met beleidsmakers die een raakvlak hebben met duurzame bedrijfsvoering is nog actief.

Onze faciliteiten en partners

In de gehele breedte van de bedrijfsvoering (huisvesting, facilitair, vervoer, ICT, inkoop, etc.) is de verduurzaming goed beklifd. We hebben veelal rijkspartners die voor ons de dienstverlening verzorgen, zoals het Rijksvastgoedbedrijf en FM Haaglanden. Maar ook voor onderdelen die we zelf

organiseren, is de focus op verduurzaming goed. Bijvoorbeeld als het gaat om ons wagenpark of de inkoop van elektriciteit.

Iedereen weet dat verduurzaming nodig is. Met die bewustwording zit het goed, ook bij onze partners. We hebben het nu vooral over de uitvoering van de plannen om voor 2030 klimaatneutrale dienstverlening te verzorgen. De uitvoering vraagt ook de nodige uitdagingen en aanpassingen. Het kan namelijk betekenen dat we dingen niet meer of anders leveren of dat je als medewerker op een andere manier moet werken. De duurzame faciliteiten ondersteunen uiteindelijk de duurzame transitie binnen de organisatie en vice versa.

Community verduurzaming EZK en LNV

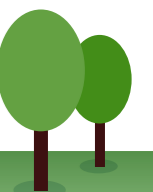
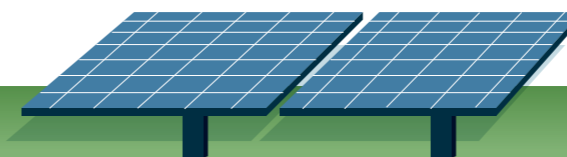
Sinds eind 2019 zijn we binnen beide departementen met de community verduurzaming EZK en LNV aan de slag. Op die manier werken 10 organisatieonderdelen (beleidsdepartementen, diensten en agentschappen) samen, delen kennis en kunde met elkaar en monitoren de totale voortgang. Het is een gezamenlijke aanpak, gecombineerd met individuele verantwoordelijkheid binnen het eigen dienstonderdeel. De zeven doelen uit het gezamenlijke

manifest verduurzaming EZK en LNV worden uitgevoerd en er wordt over gerapporteerd. Een aantal keer per jaar vinden werk- en inspiratiesessies plaats om de samenwerking te versterken.

De samenwerking gaat over het algemeen goed. Sommige (kleinere) dienstonderdelen vinden het soms lastig om capaciteit vrij te maken om te verduurzamen. Of ze hebben moeite te bepalen waar ze impact kunnen maken in het grotere geheel. Al met al is het belangrijk dat elk dienstonderdeel de voorbeeldrol actief nastreeft, of ze nu groot of klein zijn.

Samenwerking beleid-bedrijfsvoering

Practice what you preach is de ondertitel in het hoofdstuk 'voorbeeldrol Rijk' uit het Klimaatakkoord. Dat betekent dus dat het beleid dat de Rijksoverheid maakt voor Nederland, ook goed tot uiting moet komen in de eigen organisatie. Daarom is het erg belangrijk dat de beleidsmakers met een verbinding naar duurzame bedrijfsvoering nauw samenwerken en verbonden zijn. Al langere tijd zijn er binnen EZK en LNV twee werkgroepen actief met beleidsmakers en medewerkers uit de

bedrijfsvoering en inkoop. Daar komen onderwerpen aan bod zoals het vergroten van het aandeel hernieuwbare energie of de vertaling van het beleid op de eiwittransitie in onze catering.

Een mooi voorbeeld van het afgelopen jaar over deze samenwerking is het categorieplan Consumptieve Dienstverlening dat is vastgesteld voor de komende jaren. Dit plan beschrijft waar de inkoop van catering binnen de Rijksoverheid de komende jaren minimaal aan moet voldoen, waarbij duurzaamheid een zeer groot aandeel heeft.

Interdepartementale samenwerking

In 2021 is rijksbreed besloten dat elk departement een duurzaamheid-coördinator aanstelt. Dat was al het geval bij IenW, EZK en LNV, maar het is goed dat andere departementen volgen. Ook is eind 2021 besloten dat een rijksbreed-team de verduurzaming binnen de Rijksoverheid gaat coördineren. Tegelijk is met deze groep coördinatoren een vast samenwerkingsverband afgesproken en vindt minimaal maandelijks overleg plaats. De kruisbestuiving is goed op gang gekomen. *Best practices* worden gedeeld, op onderwerpen wordt samen opgetrokken en communicatie wordt meer samen uitgelijnd. De uitdagingen van elk departement en de andere organisaties binnen het Rijk zijn daarmee niet meteen weg, maar worden gestructureerder aangepakt. Deze samenwerking is nog pril en we willen deze

intensiveren. Vanuit EZK en LNV hebben we in 2021 meerdere departementen op weg kunnen helpen bij hun planvorming en organisatie op het gebied van duurzaamheid. Daarmee konden we door onze *lessons learned*, andere departementen sneller in het zadel helpen.

Ook op het gebied van dataverzameling en CO₂-Prestatieladder is de samenwerking geïntensiveerd. Ieder onderdeel binnen het Rijk heeft met deze onderwerpen te maken. We werken daarom samen in werkgroepen en *communities of practice*.

Duurzaamheid in cycli, zoals begrotingen en jaarplannen

Een relatief nieuw en belangrijk besluit is dat duurzaamheid een verplicht onderdeel is geworden in belangrijke jaarlijkse cycli. In 2020 had het bestuur van EZK en LNV al vastgesteld en gecommuniceerd dat een uitwerking van duurzaamheid aan bod komt in alle jaarplannen van elk dienstonderdeel. In 2021 is ook rijksbreed besloten om dit ook voor elk dienstonderdeel binnen het Rijk te verplichten.

De Rijksoverheid is een bureaucratisch en cyclisch systeem. Dat is nodig om doelmatig, rechtmatig en navolgbaar belastinggeld uit te geven en beleid te maken. Jaarlijkse begrotingen en jaarplannen maken deel uit van dit systeem.

Door duurzaamheid toe te voegen aan deze cycli, borgen we het onderwerp in het systeem van de organisatie. Daarmee wordt het een onderwerp waar verantwoording over afgelegd moet worden en op gestuurd wordt.

In de uitwerking van elk jaarplan zien we vanuit het team verduurzaming nog wel grote verschillen. Dat is een speerpunt om in de komende jaren aan te werken. Maar voor nu is het een belangrijke mijlpaal en randvoorwaarde dat duurzaamheid in de cycli is opgenomen.

Medewerkers en managers

Het gedrag en het handelen van de mens is de basis voor alles. Binnen EZK en LNV zetten we ons in om mensen te informeren en motiveren, maar zitten we nog middenin een cultuurverandering. Duurzaamheid als norm in alles wat we doen is nog niet bereikt. Toch is er in de laatste jaren echt een cultuuromslag merkbaar. Medewerkers en managers vragen steeds meer naar duurzaamheid of stellen het als de minimale norm. Het is een gedachtenswitch van 'laten we duurzaamheid niet vergeten' naar 'duurzaam, logisch toch'. Die cultuuromslag is ingezet en zal nog wat tijd vragen voordat het van iedereen de basisnorm is.

Nieuw transformatorhuisje voor het opladen van het elektrisch wagenpark bij de NWWA in Wageningen.

Binnen EZK en LNV is een klankbordgroep met medewerkers van allerlei afdelingen. Die groep denkt na hoe we duurzaamheid nog verder kunnen brengen in de organisatie.

Data en monitoring

Meten is weten. Alleen met de juiste gegevens kunnen we goede keuzes maken die onze doelen dichterbij brengen. Op veel duurzaamheidsgebieden zijn gegevens nog in ontwikkeling. Waar mogelijk verzamelen we betrouwbare gegevens en feiten die we gebruiken in onze communicatie, zoals in dit duurzaamheidsverslag.

Betere en zichtbaardere data

Afgelopen jaar hebben we een belangrijke stap gemaakt bij de professionalisering van het verzamelen, bewerken en

“Waar duurzaamheid en duurzaam gedrag nu nog relatief nieuw zijn, streven we ernaar dat dit straks de norm is binnen onze organisaties. Onze visie is dat iedereen bij EZK en LNV binnen een aantal jaar duurzaam denkt en doet en hier ook op aanspreekbaar is.”

Tino van Etten, Coördinator Duurzaamheid
bedrijfsvoering EZK/LNV

bewaren van de informatie die nodig is voor verantwoording en sturing op duurzaamheidsdoelstellingen. Zo hebben we betere afspraken gemaakt met onder meer onze facilitaire dienstverleners over het leveren van data, is de kwaliteit van de geleverde data verbeterd en zijn we begonnen met het opslaan van de duurzaamheidsdata in een datawarehouse. De stuurgetallen over afval en vlieguren zijn nu beschikbaar via ons duurzaamheidsdashboard. Op deze manier laten we steeds beter de voortgang en werking van onze inspanningen zien, bijvoorbeeld in onderstaande tabel. Hierin laten we de voortgang zien op een aantal hoofddoelen:

Nieuwe warmtepompinstallatie in de NWWA in Wageningen.

CO₂-Prestatieladder

De CO₂-Prestatieladder begeleidt organisaties bij klimaat- en energiedoelstellingen behalen. Zo draagt het bij aan de energietransitie. De ladder is daarom een belangrijk instrument om de CO₂-reductiedoelen van EZK en LNV te realiseren. In 2020 zijn EZK en LNV gestart met de implementatie van de CO₂-Prestatieladder op trede 3 en in 2021 is de certificering op niveau 3 met succes behaald.

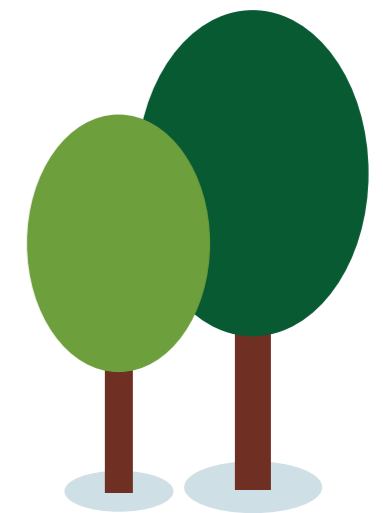
Het is gebruikelijk dat organisaties hierna doorgroeien naar hogere treden op de ladder (4 en 5), waarbij de inkoopketen en het effect van beleid op de CO₂-uitstoot is meegenomen. RVO is op dit moment bezig met de voorbereidingen om zich te certificeren op trede 4. Daarna willen EZK en LNV zich laten certificeren op trede 4. Daarvoor zijn voorbereidende werkzaamheden gestart.

Klimaat en energie: voortgang op doelen

Sturing op doelstellingen met de CO₂-Prestatieladder

Het Rijk heeft de ambitie om een klimaatneutrale bedrijfsvoering in 2030 te realiseren. Dat staat ook in het Klimaatakkoord. EZK en LNV geven invulling aan deze ambitie met behulp van de CO₂-Prestatieladder, die helpt om het pad naar een klimaatneutrale bedrijfsvoering concreet te maken. In 2021 zijn beide departementen en hun onderliggende diensten en agentschappen gezamenlijk gecertificeerd op niveau 3 van deze ladder.

Daarvoor brengen we elk half jaar onze CO₂-footprint in kaart en hebben we een CO₂-managementplan met concrete maatregelen. Om het reductiepad voorspelbaar te maken, richten EZK en LNV zich op het verlagen van hun CO₂-uitstoot met gemiddeld 10% per jaar ten opzichte van 2019.

Resultaten en cijfers 2021

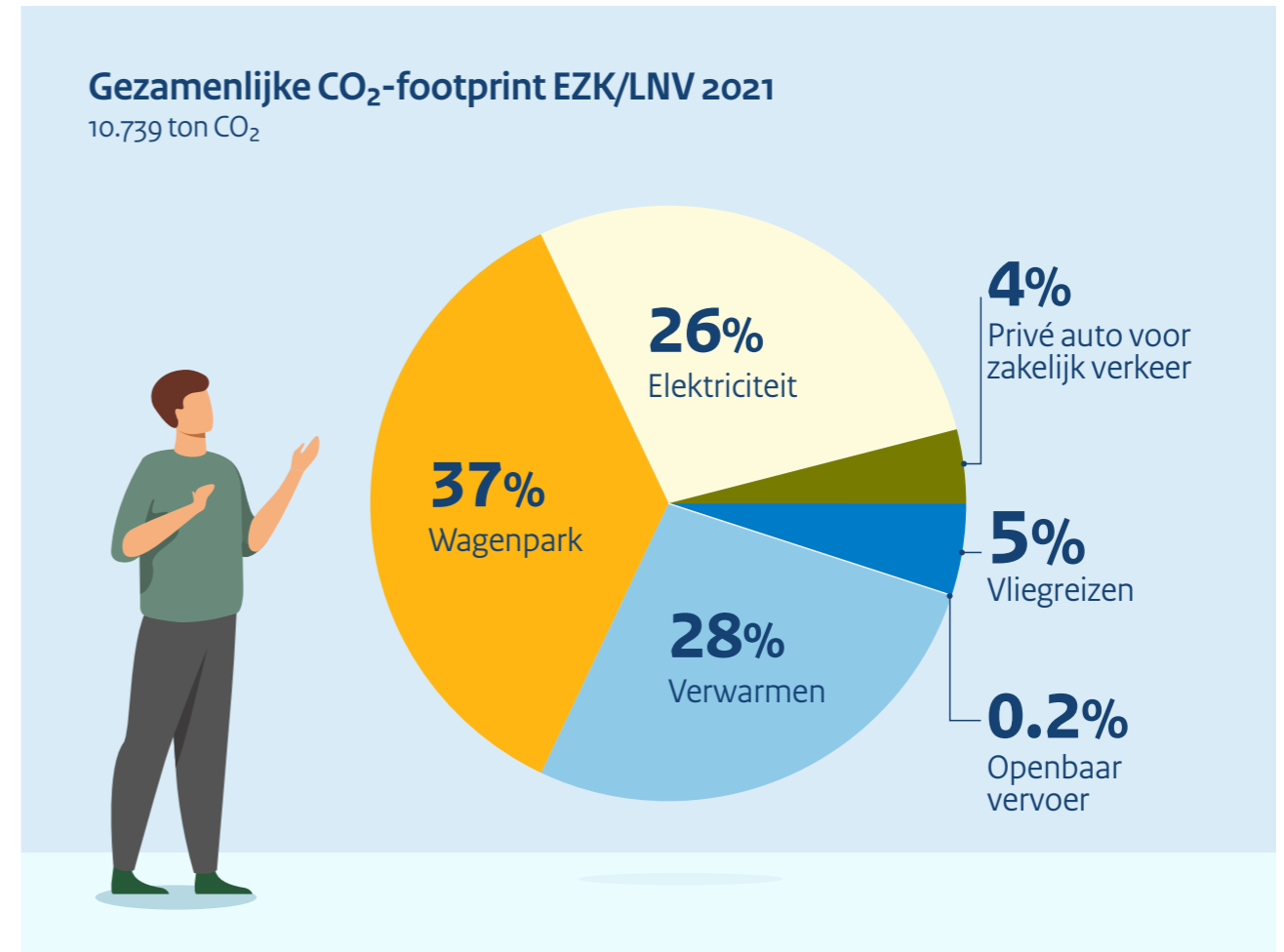
De CO₂-footprint van LNV en EZK samen bedroeg in 2021 10.739 ton CO₂.¹ Voor beide ministeries samen geldt dat de meeste CO₂-uitstoot veroorzaakt wordt door energie (elektriciteit en verwarmen) en het wagenpark. De NVWA (53% van de totale footprint in 2021) en RVO (16% van de totale footprint in 2021) zijn samen verantwoordelijk voor een groot deel van de uitstoot. De verhouding tussen de verschillende bronnen van uitstoot is gewijzigd ten opzichte van het basisjaar 2019. In 2019 waren de drie grootste bronnen van uitstoot elektriciteit, wagenpark en vliegreizen. In 2021 zijn dit wagenpark, verwarmen en elektriciteit.

2020 en 2021 zijn redelijk vergelijkbare jaren in verband met de coronasituatie. De CO₂-reductie in 2021 ten opzichte van 2020 komt uit op 12%.

De aanhoudende coronacrisis had ook in 2021 een significant effect op onze footprint. Vooral het thuiswerken en aanzienlijk minder dienstreizen zorgden ervoor dat de CO₂-uitstoot tijdelijk flink is gedaald met maar liefst 51% ten opzichte van het basisjaar 2019.² We willen deze kans benutten om na de crisis dit positieve klimaateffect zoveel mogelijk vast te houden, bijvoorbeeld door blijvend meer buitenlandse dienstreizen digitaal te doen.

¹ De CO₂-footprint omvat alle uitstoot van de eigen organisatie door het eigen brandstofverbruik, verwarming, het elektriciteitsverbruik en zakelijke reizen (exclusief woon-werkverkeer).

² De uitstoot van de thuiswerkplekken is geen onderdeel van de gerapporteerde eigen CO₂-footprint van EZK en LNV, die de uitstoot van vastgoed en zakelijke reizen omvat. De thuiswerkplekken hebben op zichzelf uiteraard wel een uitstoot. Dit kunnen we alleen momenteel nog niet goed monitoren. Bij het doorgroeien naar niveau 4 van de Ladder zullen we deze uitstoot analyseren als onderdeel van het in kaart brengen van CO₂-uitstoot in de keten.

De totale CO₂-uitstoot van EZK en LNV is vergelijkbaar met de uitstoot van ca. 1.500 huishoudens.

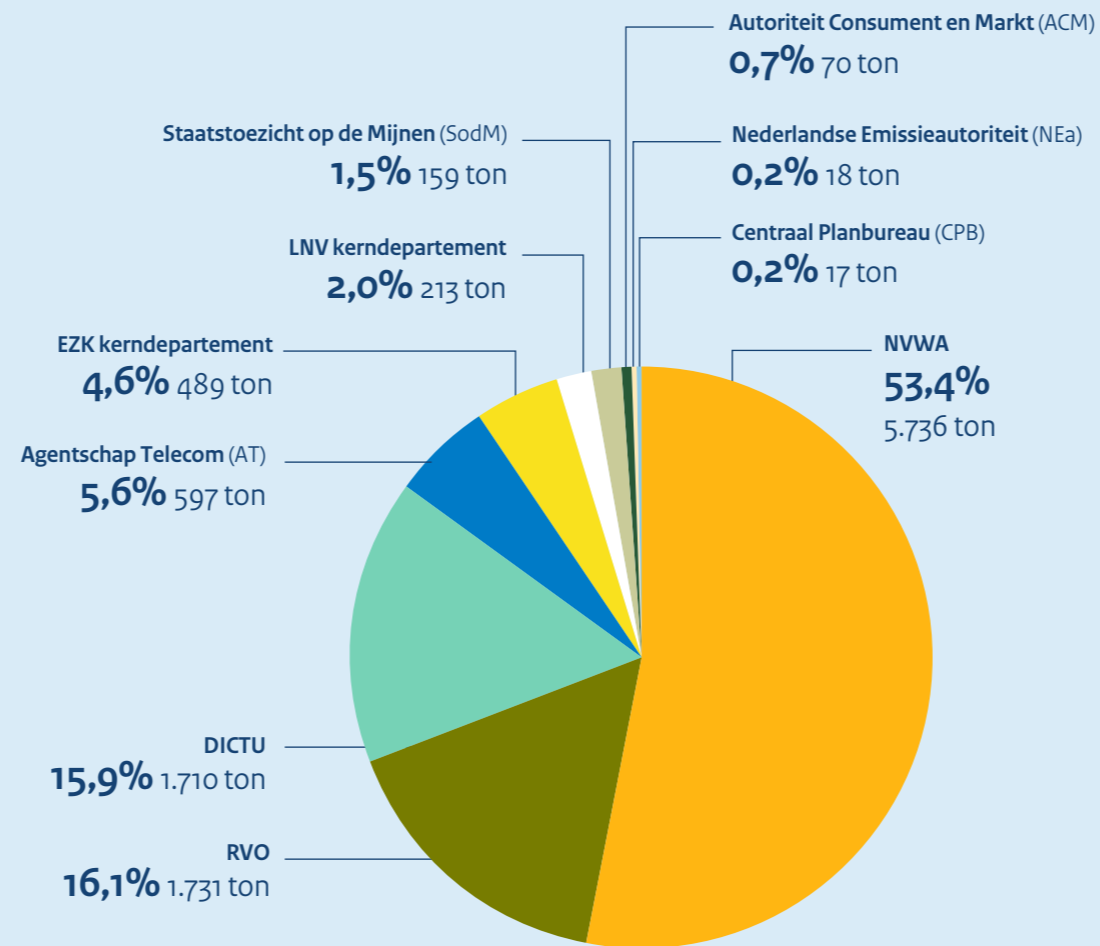
Energie

Het inkopen van Nederlandse groene stroom door RVO en de NVWA zorgt voor een structurele daling van 62% in de CO₂-uitstoot als gevolg van elektriciteit ten opzichte van 2019. Ondanks de koude winter van 2021 hebben we 1,6 % minder CO₂-uitstoot gehad als gevolg van het verwarmen van de panden met gas ten opzichte van 2020.

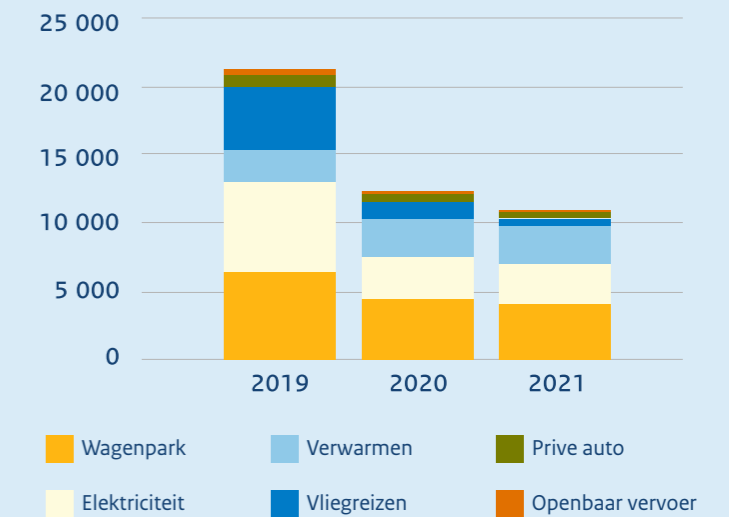
De CO₂-footprints voor het jaar 2019 en 2020 zijn gewijzigd ten opzichte van de footprint die in het Duurzaamheidsverslag over 2020 is gerapporteerd (respectievelijke 20.897 ton en 13.906 ton). Als gevolg van verbetering van de datakwaliteit en het met terugwerkende kracht doorvoeren van een maatregel voor elektriciteit in 2020 (inkoop Nederlandse groene stroom) is de CO₂-uitstoot van 2020 na herberekening 12.192 ton geworden.

CO₂-footprint EZK/LNV

verdeling van uitstoot (10.739 ton CO₂) over de organisatieonderdelen.

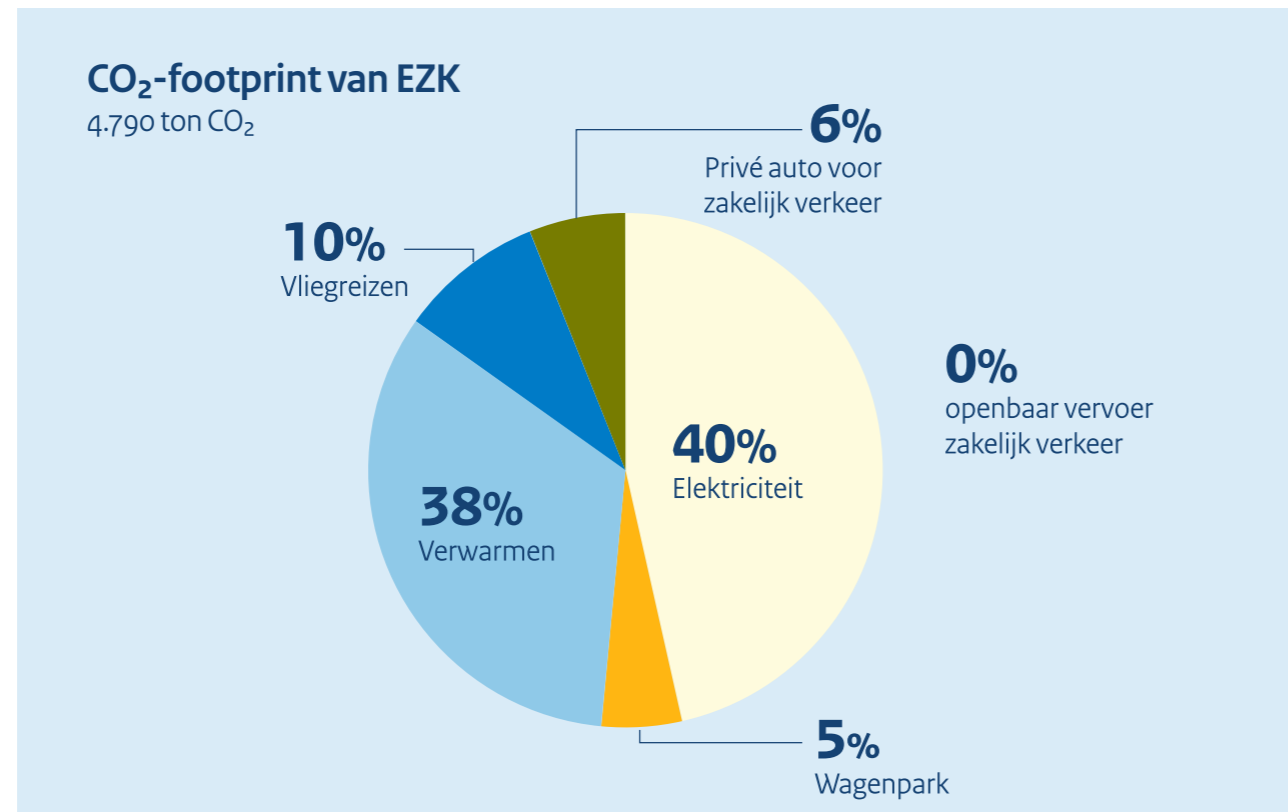

Voortgang CO₂-footprint EZK/LNV

EZK

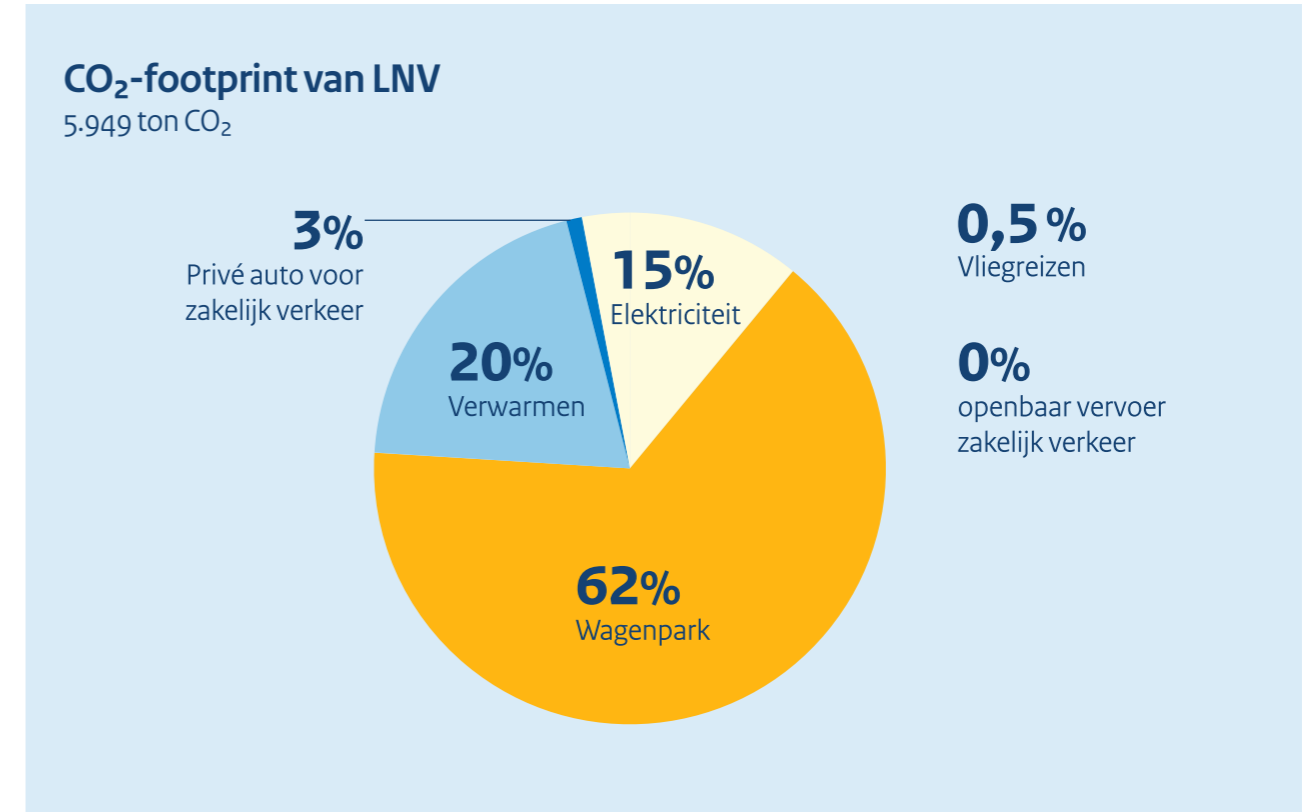
In 2021 is door EZK 4.790 ton CO₂ uitgestoten, waarmee EZK met zijn diensten en agentschappen voor 45% bijdragen aan de totale CO₂-footprint van EZK en LNV. Binnen de footprint van EZK bestaat het grootste aandeel uit elektriciteitsverbruik, vlieggreizen en het verwarmen van panden.

Vergeleken met 2019 is er een grote afname van 94% in de uitstoot als gevolg van vlieggreizen. Vanwege de coronacrisis vonden minder buitenlandse dienstreizen plaats. Ook is er een grote reductie zichtbaar van 60% door de inkoop van groene stroom bij RVO en AT.

LNV

De uitstoot van LNV en haar agentschap NVWA bedroeg 5.949 ton CO₂. Dat is 55% van het totaal van EZK en LNV. Het onderdeel wagenpark heeft hier de grootste impact, gevolgd door het onderdeel verwarmen.

De NVWA draagt met name vanwege het aantal panden en een omvangrijke wagenpark voor het overgrote deel bij aan de footprint van LNV, namelijk 96%. Dit komt door het grote aantal inspecteurs dat voor hun werk een auto nodig heeft.

Overzicht omvang ministeries van EZK en LNV

Onderdeel	Oppervlak 2021 (BVO) - m ²	Aantal gebouwen	Aantal fte	Aantal bedrijfswagens	Aantal vluchten (enkele reis)
Ministerie EZK					
EZK Kerndepartement	Ca 30.000	1	1.618	-	209
Autoriteit Consument en Markt (ACM)	Ca 13.000	1	574	-	32
Agentschap Telecom (AT)	6.700	2	325	51	-
Centraal Planbureau (CPB)	4.015	1	130	-	13
Dienst ICT Uitvoering (DICTU)	Ca 20.000	7 (2 datacenters incl.)	927	7	-
Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)	Ca 82.000	11	4.508	-	393
Nederlandse Emissieautoriteit (NEa)	Ca 1.700	1	68	-	-
Staatstoezicht op de Mijnen (SodM)	Ca 3.000	1	112	4	-
Ministerie LNV					
LNV Kerndepartement	Ca 12.000	1	633	-	68
Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA)	Ca 40.000	24	2.747	1.477	4

Maatregelen

Werkgroepen realiseren aanvullende maatregelen

In 2021 brachten we aanvullende maatregelen in kaart om onze doelstellingen te behalen. Dat gebeurde naast bestaande maatregelen die vanuit het Manifest al beoogd waren. We werken in dit proces nauw samen met alle diensten en agentschappen. Voor de drie grootste bronnen van uitstoot -wagenpark, energie en vliegreizen - zijn werkgroepen opgericht die de doelen blijvend monitoren en maatregelen verder uitwerken. De diensten die het meest bijdragen aan elke categorie hebben zitting in de betreffende werkgroep(en).

Hybride vergaderen thuis en bij het ministerie van EZK.

Een nieuwe manier van werken

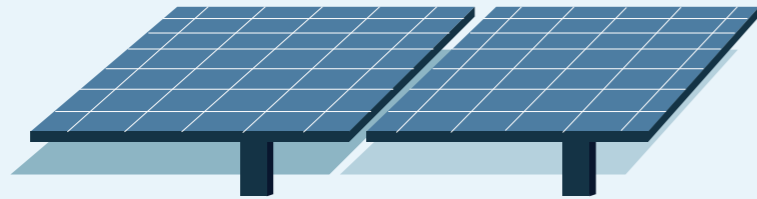
Voor de beide organisaties werken we aan een toekomst waarin hybride werken het nieuwe normaal is. Daardoor vinden niet meer alle overleggen fysiek plaats en reizen medewerkers minder naar kantoor. Ook buitenlandse dienstreizen worden na de coronacrisis deels vervangen voor virtuele alternatieven.

Het rijksbrede reisbeleid is niet voldoende om de benodigde CO₂-reductiedoestelling van 2030 te halen op zakelijk vervoer voor EZK en LNV. Voor het structureel verminderen van vliegreizen hebben EZK en LNV daarom een gezamenlijke ambitie en bijbehorend afwegingskader vastgesteld in de vorm van een checklist. Deze aanvullende ambitie en het afwegingskader zijn in 2021 door de Bestuursraad goedgekeurd. De nieuwe ambitie is om vanaf nu structureel 25% minder uit te stoten als gevolg van vliegreizen ten opzichte van 2019. Dat betekent dat we ervoor zorgen dat onze dienstreizen met het vliegtuig niet meer teruggaan naar het niveau van 2019. In het duurzaamheidsdashboard is de KPI Vliegen reeds opgenomen.

Gebruik en opwek van duurzame energie

De CO₂-uitstoot als gevolg van het elektriciteitsverbruik is in 2020 en 2021 enorm gedaald. Dat gebeurde vanwege een uitgevoerde maatregel om elektriciteit te vergroenen van panden van RVO en NVWA. Dit heeft voor een daling van 62% van de uitstoot van elektriciteit gezorgd t.o.v. 2019. Op dit moment is 76% van het elektriciteitsverbruik van EZK/LNV hernieuwbaar. Ons doel voor de komende jaren is om de grijze stroom en het gasverbruik van onze huisvesting verder te vergroenen.

Voor de overige huurpanden van de dienstonderdelen wordt onderzocht of daar ook mogelijkheden zijn voor het inkopen van groene elektriciteit. Voor het gebouwencomplex in Wageningen worden voorbereidingen getroffen voor het aanleggen van de WKO-installatie. Het RVB kampt wel met capaciteitsproblemen en heeft 60% van projecten van hun totale portfolio moeten schrappen. Dit heeft ook invloed op het project in Wageningen.

Zonnepanelen 73

Het kerndepartement van EZK en LNV (B73) heeft nog geen zonnepanelen. Het Rijksvastgoedbedrijf (RVB) onderzoekt mogelijkheden voor het plaatsen van zonnepanelen. De onderzoeksfase, waarbij inzichtelijk wordt gemaakt of en hoe B73 voorzien kan worden van (thermische-) zonnepanelen, is beland in de laatste fase. In deze fase worden mogelijke scenario's uitgewerkt, waarbij onder meer rekening wordt gehouden met de klimaatbehandeling, esthetiek, brandveiligheid en constructie. In het tweede kwartaal van 2022 volgt de specifieke besluitvorming. Daarna wordt gestart met het ontwerpproces.

De komende jaren wordt er hard gewerkt aan de energietransitie en het verduurzamen van het energiegebruik van het Rijksvastgoed. Binnen het programma Energierijk Den Haag (ERDH) werken verschillende partijen, zoals het

Rijksvastgoedbedrijf, Gemeente Den Haag en provincie Zuid-Holland samen om met een gebiedsgerichte en repliceerbare aanpak deze transitie voor elkaar te krijgen voor Den Haag. En tegelijkertijd een katalysator te zijn voor de rest van Nederland.

Een van de initiatieven is meerdere gebouwen aansluiten op een gemeenschappelijk en duurzaam energiesysteem. Het gaat ook om B73. Denk daarbij bijvoorbeeld aan het koppelen van WKO (warmte- en koudeopslag)-systemen tussen verschillende gebouwen. Hiervoor is het van belang dat de aanwezige WKO's goed functioneren.

De realisatie van zonnepanelen die ook warmte kunnen opslaan is een interessante innovatie. Dat vraagt weliswaar een langere doorlooptijd in de uitvoering, maar levert uiteindelijk een grotere bijdrage aan de verduurzaming van B73 en de op termijn nog aan te sluiten gebouwen.

In 2021 is veel onderzoek afgerond dat van invloed is op de haalbaarheid van het project, zoals constructie, esthetiek, functionaliteit van de installatie en het huidige en toekomstige verbruik en opwekking. Tijdens deze fase van het project is ook gewerkt aan een start voor een stappenplan.

Daarmee realiseren we handvatten voor vergelijkbare, toekomstige projecten. Zo willen Energierijk Den Haag en het projectteam B73 het makkelijker maken voor toekomstige ingrepen door op voorhand te kunnen bepalen waar men rekening mee dient te houden. Ook staat in het stappenplan welke uitgangspunten bij elk aspect leidend zijn.

Naast het zon op dak-initiatief, wordt ook gekeken naar de mogelijkheden voor een groene gevel voor B73. In 2021 is hier een onderzoek voor uitgevoerd, waarin de mogelijke varianten zijn uitgewerkt.

Het streven is om beide projecten aan het eind van 2024 af te ronden. Door de aanstaande verbouwing en komst van het ministerie van Algemene Zaken in het pand, is het mogelijk dat de uitvoering en planning van de realisatie van beide projecten nog zal veranderen.

Energiebesparing (wet Milieubeheer)

Bij energieverbruik van de panden moet onderscheid worden gemaakt tussen maatregelen gericht op het elektriciteitsgebruik en maatregelen gericht op verwarming. Elektriciteitsverbruik is namelijk eenvoudiger te verduurzamen dan verwarming door aardgas of stadswarmte. De meeste panden zijn niet in eigendom van EZK en LNV. Daarom hebben EZK en LNV beperkte invloed om het aardgasverbruik terug te dringen. De primaire verantwoordelijkheid ligt bij het Rijksvastgoedbedrijf (RVB). Het Rijksvastgoedbedrijf heeft de monitoring van het energieverbruik het afgelopen jaar verbeterd en voor 111 panden een energieanalyse gemaakt. Daarmee kan bekeken worden welke besparingen op

pandniveau mogelijk zijn. EZK en LNV gaan onderzoeken of zij met het Rijksvastgoedbedrijf deze besparingen kunnen uitvoeren en versnellen

Als gebruiker hebben we ook invloed op het energieverbruik. Met campagnes, intranetberichten, stickers op de ramen van het pand en informatiekaartjes werken we aan bewustwording en aandacht voor zuinig energiegebruik. Denk bijvoorbeeld aan het juist gebruiken van klimaatinstallaties, het sluiten van deuren en het effect van het openen van ramen op het functioneren van de klimaatbeheersing.

Door de coronaperiode is de aandacht van kantoor naar de thuiswerkplek verschoven. Er is een brochure 'duurzame thuiswerkplek' gemaakt om onder meer ook thuis slimmer om te gaan met energieverbruik.

Emissieloos wagenpark

De Rijksoverheid wil richting de samenleving het goede voorbeeld geven om in 2028 het volledige wagenpark zero-emissie te hebben. Het totale wagenpark van EZK en LNV bestaat uit voertuigen van NVWA, RVO, DICTU, SODM en AT. De meeste voertuigen rijden voor de NVWA (circa 1.500) gevolgd door AT (circa 60 voertuigen). EZK en LNV zijn ambitieus in de verduurzaming van het wagenpark en hebben het wagenpark in 2021 voor 44% zero-emissie. Hiermee lopen

we ver voorop binnen de gehele Rijksoverheid. Dit had nog iets hoger kunnen zijn als alle bestelde auto's daadwerkelijk waren uitgeleverd. Dat is niet gelukt, vanwege een tekort aan chips en daardoor productieproblemen. Het streven is om uiterlijk in 2026 een wagenpark met zero-emissie te hebben. Voor AT staat de deadline voorlopig nog op 2028.

Plannen 2022

Het is gebruikelijk dat organisaties na certificering op trede 3 van de CO₂-Prestatieladder doorgroeien naar hogere treden (4 en 5). Daarbij is de inkoopketen en het effect van beleid op de CO₂-uitstoot meegenomen. RVO is bezig met de voorbereidingen om zich te certificeren op trede 4. EZK en LNV hebben de ambitie om zich daarna voor beide concerns te laten certificeren op trede 4.

EZK en LNV werken in verschillende werkgroepen verder aan de bestaande maatregelen en zullen met nieuwe maatregelen op het gebied van de energietransitie aansluiten op de huidige ontwikkelingen in de maatschappij, zoals bijvoorbeeld versneld van het gas af komen, waarbij acties en campagnes gericht zijn op bewustwording en gedragsverandering.

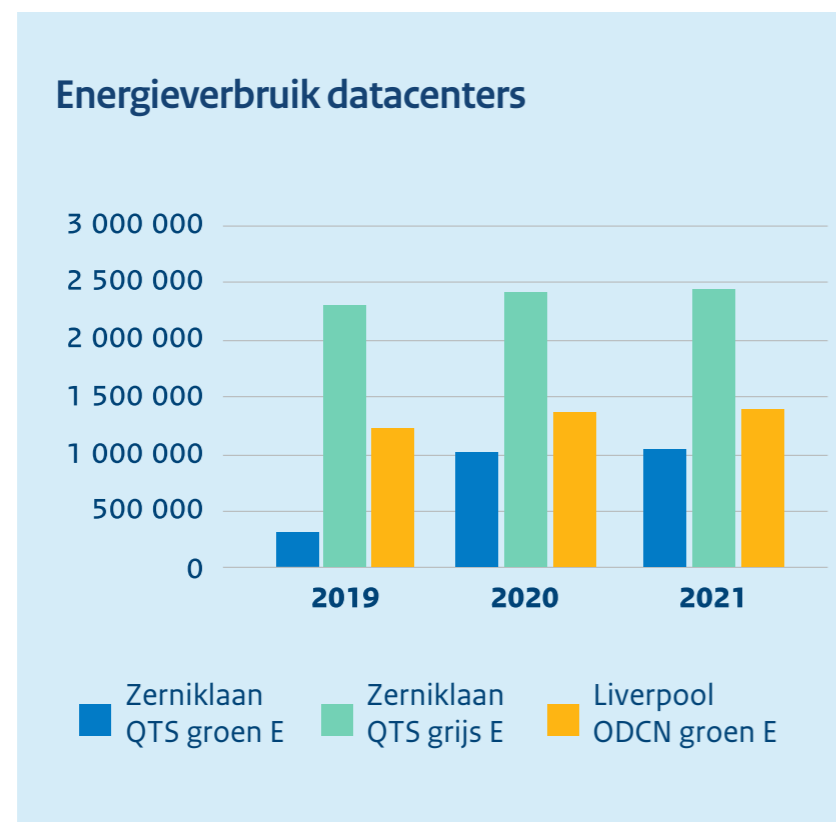

Duurzame ICT

Voor het klimaatneutraal maken van de ICT geldt het uitgangspunt: eerst gebruik verminderen en daarna inzetten op herbruikbare energie. Uit de CO₂-footprint blijkt dat ICT de meeste energie verbruikt in datacentra.

Situatie 2021

Cijfers:

De datacenters van DICTU verbruikten in 2021 in totaal 4.882.386 KWh aan stroom. Dit is 23% van het totale stroomverbruik van EZK en LNV samen. Meer dan de helft daarvan was afkomstig van groene stroom. In 2025 is het plan om de datacenters volledig van groene stroom te voorzien. Dit levert een CO₂-reductie op van 1.308 ton.

Het vervangen van bedrading in meterkasten maakt uitbreiding mogelijk.

Ambities 2022

In 2021 is het nieuwe categorieplan ICT-werkplek Rijk vastgesteld. Dit bevat de richtlijnen voor de inkoop van hardware voor de komende drie jaar en de categorie zet in op [maximale duurzaamheid van ICT](#). Deze ambities streven EZK en LNV na.

Circulaire economie

Circulaire economie is een breed thema dat in veel beleidsthema's terugkomt. LNV heeft eind 2018 de visie 'Landbouw Natuur en Voedsel: Waardevol en Verbonden' gepresenteerd, waarin het ministerie een zorgvuldige omgang met grondstoffen aanmoedigt. Dat doet het vanuit het concept van kringlooplandbouw. In de eigen organisatie is aandacht voor het voorkomen van verspilling, hergebruik van afvalstoffen en het hergebruik van materialen in bijvoorbeeld meubilair en ICT.

Doelstellingen

Voor afval geldt voor EZK en LNV de rijksbrede ambitie om in 2021 maximaal 35% van het restafval om te zetten in energie en warmte. Dat betekent dat EZK en LNV ernaar streven 65% van het afval als grondstof opnieuw te laten gebruiken. Onze facilitaire dienstverlener FMH streeft circulariteit na in alle vormen van zijn dienstverlening en richt zich op het verduurzamen van de werkomgeving en de reststoffenverwerking.

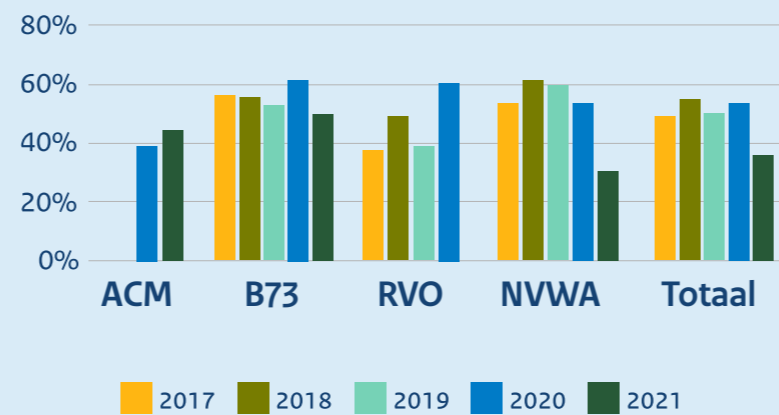
Resultaten 2021

Eind 2019, begin 2020 zijn veel bureaustoelen vervangen. De oude stoelen zijn gerefurbished en met name ingezet voor thuiswerkplekken. Deze actie heeft ruim 140 ton CO₂ bespaard. In 2021 is, met uitzondering van enkele bureaustoelen, nauwelijks meubilair geplaatst en daarmee is ook nauwelijks gebruikgemaakt van opnieuw ingezet meubilair. De herinzet van een aantal vergaderstoelen leverde een CO₂-besparing van 340 kg op. De aangevulde bureaustoelen waren nieuw, omdat er geen oude stoelen beschikbaar waren. Dat kwam door de uitgifte van stoelen voor thuiswerkplekken.

In 2021 was het aandeel restafval in de rijkspanden van EZK en LNV gemiddeld 40% van de totale hoeveelheid afval. Dat is een daling van 13% ten opzichte van 2020 en is deels toe te schrijven aan het thuiswerken vanwege de coronacrisis. Net als bij CO₂-uitstoot van de thuiswerkplek geldt dat een deel van de duurzaamheidsimpact naar de thuissituatie verschuift. Er is momenteel geen zicht op de afvalscheiding van de thuiswerkplek.

De keten voor het afvoeren en verwerken van afvalgrondstoffen is onvoldoende helder. Hierdoor kwamen de gescheiden afvalstromen niet altijd terug in afgesproken ketens. Om dit te verbeteren, heeft de Rijksoverheid in 2020 besloten om in nieuwe contracten de afvallogistiek los te koppelen van de

Percentage restafval (streefcijfer maximaal 45%)

verwerking. In 2021 sloot het Rijk verwerkingscontracten af met een zo hoog mogelijk nuttige toepassing en zo laag mogelijke milieudruk. De nieuwe contracten gaan in op 1 januari 2023.

Plannen 2022

De voor 2021 voorgenomen campagne om afvalscheiding te verbeteren vond niet plaats vanwege corona. EZK en LNV zetten voor 2022 alsnog in op deze campagne, waarbij ze gebruikmaken van inzichten die voortkomen uit het onderzoek van de Haagse Hogeschool in opdracht van DJI.

Natuur en voedsel

Het behoud en het versterken van biodiversiteit, natuurlijk kapitaal en de verduurzaming van voedselproductie en consumptie. Dat vormen belangrijke onderdelen van de visie op de kringlooplandbouw en van het natuurbeleid van LNV. Als we het hebben over de verduurzaming van de voedselproductie en -consumptie, gaat het over onder meer de productie van plantaardige eiwitten, de verduurzaming van de veehouderij, een verschuiving in de balans tussen de consumptie van dierlijke en plantaardige eiwitten, het verminderen van voedselverspilling en de bevordering van consumptie van voedsel dat op een duurzamere wijze is geproduceerd (bijvoorbeeld topkeurmerken).

Doelstellingen duurzamere catering

Het Rijk streeft naar een zo duurzaam mogelijke catering, die bijdraagt aan de vermindering van de CO₂-uitstoot. Dat gebeurt door het aanbieden van meer plantaardig voedsel en het gebruik van seizoensproducten. Daarnaast zet het Rijk in op een catering die producten aanbiedt die het verlies van biodiversiteit tegengaan. Het Rijk doet dit door producten aan te bieden die minder landgebruik vergen, minder bijdragen aan verzuring en vermisting van de omgeving, ingekocht zijn bij (lokale) leveranciers, bijdragen aan de vermindering van vervuiling en het welzijn van landbouwhuisdieren stimuleren.

Duurzame catering bij de ministeries van EZK en LNV in Den Haag.

Ook LNV en EZK streven naar een zo duurzaam mogelijke catering.

Het bedrijfsrestaurant draagt bij aan de halvering van de voedselverspilling tussen 2015 en 2030 en aan de verschuiving van de verhouding tussen dierlijk en plantaardig eiwit. In 2030 is 60% van het eiwit aanbod in de catering plantaardig, in de banqueting 70%.

Daarnaast moedigen EZK en LNV in de catering de inzet aan van medewerkers met een afstand tot de arbeidsmarkt. En kopen de ministeries producten in die bijdragen aan goede arbeidsvoorwaarden en -omstandigheden in de (internationale) productieketen.

Resultaten en maatregelen in 2021

In 2020 was het voor het eerst mogelijk het gemiddelde aanbod van plantaardig eiwit te meten. In de door FMH gefaciliteerde panden van EZK en LNV bedroeg het percentage plantaardig eiwit in 2021 38% voor de Bezuidenhoutseweg 73. Dat is een daling ten opzichte van de 42% van 2020.

Omdat het grootste deel van de medewerkers in 2021 thuis werkte vanwege de coronacrisis, ontbraken de mogelijkheden om campagnes te voeren op kantoor om de verhouding tussen de consumptie van plantaardig en dierlijk eiwit in de catering te veranderen. Het aandeel dierlijk eiwit in het aanbod nam toe doordat door het vele thuiswerken nauwelijks sprake was van banqueting. Ook verminderde de catering het aanbod in het bedrijfsrestaurant drastisch.

In 2021 is het nieuwe categorieplan consumptieve dienstverlening vastgesteld. In het plan zijn hogere verduurzamingsambities opgenomen, waaronder het voornemen om binnen EZK en LNV te experimenteren met true pricing. Om de vermindering van voedselverspilling beter inzichtelijk te maken, is in 2021 begonnen met de ontwikkeling van een dashboard. Dat maakt het mogelijk om de voortgang naar 2030 te laten zien.

Ambities 2022

In 2022 zetten EZK en LNV onverminderd in op het realiseren van de doelstellingen voor 2030. De eerste stappen voor een campagne voor het versneld realiseren van de doelen zijn gezet.

Maatschappelijk verantwoord inkopen (MVI)

In 2015 ondertekende het toenmalige ministerie van Economische Zaken het Manifest Duurzaam Inkopen. Het doel daarvan was meer aandacht te vragen voor de inzet van inkoopgelden om Nederland verder te verduurzamen. Daarvoor stelde het ministerie een MVI-actieplan 2015-2020 op.

Het Rijk streeft naar het toepassen van de MVI-criteria bij alle aanbestedingen in de productgroepen genoemd op www.mvicriteria.nl. Bij tenminste de helft daarvan streven we naar meer dan de basisambitie in de eisen of gunningscriteria. Bij aanbestedingen voor werken en diensten met een loonsom van meer dan 250.000 euro en een looptijd van minstens zes maanden, willen we de inzet bevorderen van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt (social return). Bij aanbestedingen boven Europese drempels in risicovolle categorieën streven EZK en LNV naar het toepassen van Internationale Sociale Voorwaarden.

Resultaten 2021

Uit onderstaande tabel blijkt dat de aandacht binnen EZK en LNV voor MVI in de Europese aanbestedingen nog steeds toeneemt:

	Aantal Europese aanbestedingen	MVI-criteria toegepast	
2018	43	21	49%
2019	41	26	63%
2020	36	26	72%
2021	64	53	83%

Ambities 2022-2025

In 2021 evalueerden EZK en LNV het MVI-actieplan 2015-2020 en legden ze de basis voor het nieuwe MVI-actieplan 2022-2025. Dat treedt in werking als de nieuwe bewindspersonen het nieuwe MVI-manifest 2022-2025 in de zomer 2022 ondertekenen. Voor de komende jaren houden EZK en LNV bij de verduurzaming van de inkoop aandacht voor het versterken en concretiseren van het opdrachtgeverschap en sturen met data op concrete bijdragen aan de verduurzaming van Nederland. De verwachting is dat EZK en LNV, net als in 2021, extra zullen inzetten op de intensivering van de Banenafpraak en social return.

Onze medewerkers

Het strategisch Personeelsbeleid Rijk 2025 is het uitgangspunt voor het personeelsbeleid van EZK en LNV. Een belangrijk thema is de duurzame inzetbaarheid van medewerkers: het bevorderen van vitaliteit, het vergroten van de inzetbaarheid en mobiliteit van medewerkers en het nastreven van een diverse en inclusieve organisatie.

In- en uitstroom

In 2021 bedroeg de bezetting van EZK en LNV bij elkaar 11.674 fte. Er was weer sprake van een flinke in-, door- en uitstroom, zie pagina 29.

In 2021 zijn meer dan 2100 vacatures verwerkt. Iets meer dan de helft van de nieuwe medewerkers was jonger dan 35 jaar. Veertig procent van alle vacatures werd vervuld door een interne kandidaat.

Diversiteit & Inclusie

Een belangrijk onderdeel van het personeelsbeleid is gericht op het bereiken van een diverse en inclusieve organisatie. EZK en LNV richten zich op mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt, mensen met een niet-westerse achtergrond en vrouwen aan de top. Het beleid is gericht op de realisatie van een meer divers personeelsbestand.

Bezetting EZK/LNV in 2021		
	EZK	LNV
Aantal medewerkers (fte)	8.329	3.345
Instroom (fte)	1.258	385
Uitstroom (fte)	672	250
Aandeel pensioengerechtigden in uitstroom	10%	23%

Dat doen we door gerichte werving & selectie, maar ook door een cultuur te creëren waarin alle medewerkers zich thuis voelen, hun talenten kunnen inzetten en graag bij EZK of LNV willen blijven werken.

Voor 2021 moesten er binnen de Banenafpraak 115,9 fte¹ aangetrokken worden bij LNV en 278,9 fte bij EZK. Het aantal gerealiseerde fte Banenafpraak vertoont weliswaar een stijgende lijn, maar we zijn er – kijkend naar het gehele concern - nog niet met respectievelijk 108,05 en 255,49 fte. De inspanningen om meer duurzame banen te realiseren voor de doelgroep zullen in 2022 onverminderd doorgaan. Behalve de inspanningen voor instroom, hoort daar ook de aandacht voor behoud en doorstroom van medewerkers bij.

¹ Binnen de Banenafpraak is 1 fte 25,5 uur

We streven naar een aandeel van 8% medewerkers met een niet-westerse achtergrond in de schalen 11 t/m 14. Om dat te realiseren, dienen bij EZK nog 75 en bij LNV nog 28 medewerkers met een niet-westerse achtergrond in- of door te stromen. Eind 2021 was 35% van de managers in de (sub-) top van EZK en LNV een vrouw. Ons doel is om dit voor 2027 te verhogen naar 50%, met een bandbreedte van 45-55%.

Vitaliteit

In 2021 was het verzuimpercentage van EZK 3,9 en van LNV 5,0. Dat is voor EZK een stijging van 0,4% en voor LNV een daling van 0,2% ten opzichte van 2020. Het verzuimpercentage ligt boven de Verbaannorm. Deze ligt voor EZK op 2,6 en voor LNV op 2,8. Ook 2021 stond in het licht van de pandemie. Het grootste deel van het jaar bestond het overheidsadvies uit “Thuiswerken, tenzij...” Veel aandacht is gegeven aan de verbetering van de arbo-omstandigheden bij het thuiswerken en de vitaliteit van medewerkers. Er is

een ruim aanbod van vitaliteitsworkshops en trainingen, bijvoorbeeld mindful werken. Ook zijn er mogelijkheden om in contact te treden met een coach, een bedrijfsmaatschappelijk werker of een psycholoog. En medewerkers kunnen met korting een abonnement op bedrijfsfitness afsluiten.

Leren & Ontwikkelen

Het aantal inschrijvingen voor leeractiviteiten was in 2021 31.125 voor EZK en LNV. Dat is een stijging van meer dan 50% vergeleken met 2020. Een derde van het aantal inschrijvingen betrof trainingen die volledig online waren.

Op het ministerie van EZK en LNV in Den Haag aan het werk. EZK is bezig met het mogelijk maken van meer windmolenparken in Nederland.

Uitgelichte beleidsthema's

*Een aantal planten in de binnentuin van
EZK en LNV genereren elektriciteit.*

EZK: hernieuwbare energie en energietransitie

Het kabinet Rutte II heeft de afgelopen regeerperiode de versnelling richting de klimaatdoelen ingezet. Met het Klimaatakkoord, de Klimaatwet en het eerste Klimaatplan is Nederland onderweg naar verre gaande verduurzaming van onze elektriciteitsvoorziening, gebouwde omgeving, onze auto's, de landbouw en onze energie-intensieve industrie. In 2030 bedraagt het aandeel hernieuwbare elektriciteit in de elektriciteitsproductie naar verwachting 75%. Met de benodigde inspanning op het gebied van hernieuwbare warmte en energiebesparing zal Nederland in 2030 ook kunnen voldoen aan de nationale ambitie van 27% hernieuwbare energie die Nederland in Europees verband heeft gesteld. Er zijn inmiddels wetsvoorstellen aangenomen om per 2030 te stoppen met het opwekken van elektriciteit door middel van kolen en elektriciteitsproductie in de jaren tot en met 2024 met gebruik van kolen fors te beperken.

In 2021 is in de Miljoenennota, ondanks de demissionaire status van het kabinet, een beleidsrijke begroting gepresenteerd voor het klimaatbeleid met een aanvullend pakket aan maatregelen waarmee bijna 7 miljard euro in de transitie wordt geïnvesteerd. Het gaat onder meer om een investering van 1,5 miljard euro in de gebouwde omgeving en uitbreiding en verbreding van de energiebesparingsplicht.

Dit geld is bestemd voor onder meer maatregelen voor de versnelde verduurzaming van koop en huurwoningen en maatschappelijk vastgoed.

LNV: biodiversiteit

Afgelopen jaar is er steeds meer aandacht voor de voorbeeldrol die de Rijksoverheid heeft bij haar eigen bedrijfsvoering. Veel van de maatregelen uit het Klimaatakkoord die het Rijk uitvoert, zoals duurzame inkoop, mobiliteit, en energieverbruik, dragen ook bij aan de biodiversiteit.

Zo is bij het [Programma Versterking Biodiversiteit](#) benoemd dat LNV en het Rijk een voorbeeldrol hebben in het bijdragen aan de maatschappelijke opgave om het biodiversiteitsverlies tegen te gaan.

In 2021 heeft dit thema in de bedrijfsvoering nog betrekkelijk weinig expliciete aandacht gekregen. Het stoppen van biodiversiteitsverlies wordt nog niet genoemd bij de doelen en standaarden die het Rijk hanteert bij ["inkopen met Impact"](#).

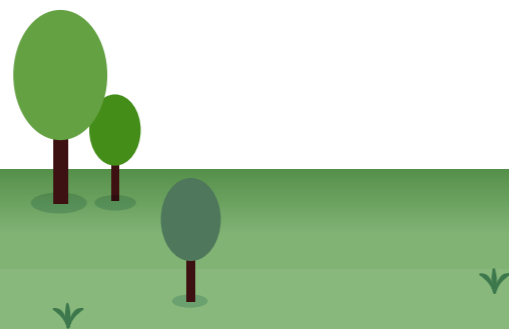
Insecten zijn van harte welkom om de biodiversiteit te bevorderen.

Daarom is het thema biodiversiteit in 2021 geagendeerd bij de werkzaamheden van de Werkgroep Voorbeeldrol LNV. Ook sloot LNV zich aan bij de partijen die het Manifest Maatschappelijk Verantwoord Inkopen (MVI) 2022-2025 opstellen en gaan ondertekenen. En heeft LNV daarvoor budget toegewezen. Duidelijk is dat bij een aantal inkoop categorieën (b.v. catering, textiel en, vastgoed) er kansen zijn voor een positieve biodiversiteitsimpact. Hiervoor ontbreekt het in inkooptrajecten veelal nog aan heldere operationele criteria en werkwijzen. In het kader van het [Nationaal Plan MVI 2021-2025](#) heeft LNV toegezegd om onderzoek uit te voeren naar biodiversiteitscriteria bij maatschappelijk verantwoord inkoop en opdrachtverlening. In 2021 is gestart met een eerste verkenning voor opdrachtverlening. Daarbij kijken we ook naar ervaringen van andere partijen.

Verder vergroent het Rijk het beheer van het vastgoed en de eigen bedrijfsvoering. Op het gebied van de huisvesting heeft het Rijksvastgoedbedrijf in samenwerking met onder meer. EnergieRijk Den Haag en de Directie Bedrijfsvoering van de ministeries van EZK/LNV een pilot opgezet om groene gevels te ontwikkelen voor het pand aan de Bezuidenhoutseweg 73 (B73). Deze gevels dragen bij aan zowel doelen van biodiversiteit (groene leefomgeving) als van klimaat en energie. Daarnaast werkt het Rijksvastgoedbedrijf aan pilots op het areaal van het Rijk. Bij het verpachten van deze gronden kan de link met biodiversiteit versterkt worden, zoals nu al gebeurt met experimenten op gronden van Staatsbosbeheer.

RVO heeft besloten om in 2022 te kijken naar de kansen om biodiversiteit op en om gebouwen te vergroten, en - in het kader van hybride werken - hierbij ook te kijken naar hoe werknemers kunnen worden gestimuleerd dit op en rond hun woonplek te doen.

RVO

De Rijksoverheid zet zich in voor een uitstekend ondernemersklimaat. Ministeries stippelen daar beleid voor uit. De taak om dit beleid uit te voeren ligt bij de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO). RVO werkt in opdracht van ministeries, decentrale overheden en de Europese Unie.

Ondernemend Nederland kan bij RVO terecht met vragen op het gebied van duurzaam, agrarisch, innovatief en internationaal ondernemen. De specialisten van RVO maken zich dag in dag uit sterk om ondernemende Nederlanders en beleidsmedewerkers vooruit te helpen. Zij bieden voorlichting en advies, financiering, de juiste contacten of gewoon een goed gesprek. Ze stellen regelingen op, voeren ze uit en zorgen dat wetten en regels worden nageleefd. Iedereen die een bijdrage wil leveren aan een economisch sterker en duurzamer Nederland ziet RVO als ondernemend Nederland. RVO streeft naar een cultuur van gelijkwaardigheid en van veiligheid, waar je kunt zijn wie je bent. Waar je ingezet wordt op je unieke kwaliteiten en waar je gestimuleerd wordt om je talenten verder te ontwikkelen.

Bewust minder vliegen

In 2021 is een CO₂-Checklist Vliegtrips ontwikkeld voor medewerkers om bewust minder te vliegen. De streefwaarde is 25% minder CO₂ uitstoten voor zakelijk vliegverkeer ten opzichte van 2019.

Is vliegen nodig?

- Meer tijd voor privé en werk
- Goedkoper
- Groter (geografisch) bereik qua deelnemers
- Regelmatiger contact is makkelijker

Is er een virtueel alternatief?
(zoals digitale tools voor webinars, workshops, matchmaking, trainingen etc.)

- Meer tijd voor privé en werk
- Goedkoper
- Sterker lokaal netwerk

Kun je een lokaal iemand inzetten?
(collega, partner, inhuur)

- Meer tijd voor privé en werk
- Goedkoper

Laat 1 collega gaan i.p.v. twee of meer

- Meer werktijd dan bij vliegreis

Neem de trein
(8 uur regels)

Kun je duurzamer vliegen?

- Overweeg een andere klasse
- Economy + of comfort is goedkoper dan business class

Vlieg rechtstreeks

- Meer tijd voor werk en privé; strakke planning mogelijk (bijv. bij handelsmissie)
- Risico bagageverlies kleiner

Vlieg met duurzame maatschappijen

- Moderne vliegtuigen bieden meestal meer comfort en veiligheid

“We hebben laten zien dat we prima werk afleveren, ook als we minder vliegen bijvoorbeeld door virtuele alternatieven te gebruiken of lokaal mensen in te zetten. Laten we dat vasthouden waar dit kan.”
Tjerk Opmeer, directeur Internationale Programma's bij RVO

Voor afstanden tot 700 kilometer – of 8 uur reistijd – neem je de trein, tenzij dat echt geen alternatief is. Met name de intercontinentale vluchten zijn de boosdoeners voor RVO.

Het is belangrijk om de positieve ervaringen van alternatieven voor buitenlandse bezoeken vast te houden, meent ook Abdeluheh Choho, algemeen directeur van RVO.

Vorbereidingen op certificering trede 4

RVO wil een positieve bijdrage leveren aan het milieu. Daarom streeft het bewust en handelt actief binnen de eigen bedrijfsvoering en bij het leveren van advies aan Ondernemend Nederland, zoals op het gebied van energie- en CO₂-reductie.

RVO wil graag voorloper zijn en is van plan om zich te certificeren op niveau 4 van de CO₂-Prestatieladder. Zo maken we impact in onze keten. Afgelopen jaar hebben we de CO₂-uitstoot van de ketens ICT, Afval en Hybride Werken in kaart gebracht.

Ketenanalyse ICT

Binnen de ketenanalyse ICT van RVO zijn met name het verbruik van de datacentra en de winning en productie van hardware de grootste veroorzakers van de Scope 3-uitstoot. Moeilijk te benutten mogelijkheden voor energiereductie zijn:

- (1) het verminderen van de hoeveelheid data en software (de 'load' van de data centers; ook het opruimen en het uitzetten van vrijgekomen capaciteit);
- (2) het meenemen van het energiegebruik van configuratie-items in het volledige life cycle management;
- (3) energiegebruik meenemen in het ontwerp en configureren van software (en checken bij de gebruik van software).

Energiebesparing datacentra

De meest effectieve CO₂-reductiemogelijkheid in de ketenanalyse in dit geval is het overstappen op groene stroom voor de gebruikte dataservers.

“Het heeft echt impact als we dat minder doen. En als je dan toch het vliegtuig neemt, boek dan waar mogelijk een directe vlucht en let op de klasse die je boekt.”
Tjerk Opmeer, directeur Internationale Programma's bij RVO

Duurzame inkoop

De samenwerking tussen DICTU en RVO om de juiste producten binnen de raamcontracten te selecteren voor inkoop, reduceert de emissies die vrijkomen bij winning en productie.

Hierbij stellen RVO en DICTU zich ten doel om:

In 2025 10% CO₂ te reduceren die vrijkomt bij winning, productie en afvalverwerking van hardware en de CO₂-uitstoot door het energiegebruik van de datacentra verder te reduceren tot 100% (vergroenen/groene stroom).

Ketenanalyse Hybride Werken

Op de laatste dag van de Nationale Klimaatweek – namelijk vrijdag 5 november 2021 - vond de dialoogsessie Duurzaam Hybride werken plaats. Tijdens de bijeenkomst in The Green Village, op de campus van TU Delft, stond de vraag centraal: ‘Hybride Werken, hoe komen we daar?’

Om Scope 3-emissies te reduceren, zijn maatregelen nodig bij twee ketenstappen:

1. woon-werkverkeer
2. energieverbruik (gas en stroom) thuis.

Op basis van de resultaten van deze ketenanalyse wil RVO inzetten op meer fietskilometers, vermindering van autokilometers en verduurzaming van de thuiswerkplek stimuleren. Dit is vertaald naar de volgende reductiedoelstelling:

In 2024 5% CO₂-reductie op woon-werkverkeer van RVO-medewerkers.

‘Zo zorgen we ervoor dat de CO₂-uitstoot ook na de crisis blijft dalen. Dit is het moment voor verandering.’

Abdeluheb Choho, algemeen directeur van RVO

Ketenanalyse Afval

Het reduceren van de totale hoeveelheid afval is een aspect waar RVO in samenwerking met ketenpartners, zoals leveranciers en verwerkers van goederen, wél invloed op uit kan oefenen. Ook kan de organisatie er maatregelen voor invoeren. Door duurzame inkoop van producten en materialen kan RVO sturen op impact. Dat doet RVO door beleid op te stellen voor het inkopen van producten en materialen met een zo klein mogelijke CO₂-uitstoot en inzetten op herbenutting van rest(afval)stromen.

Aansluitend geldt voor RVO, als onderdeel van EZK en LNV, de rijksbrede ambitie om in 2020 maximaal 35% van het restafval om te zetten naar energie en warmte (bron: Duurzaamheidsverslag EZK & LNV, 2020). Dat betekent dat RVO ernaar streeft om 65% van het restafval als grondstof opnieuw te laten gebruiken.

Het doel om in 2020 maximaal 35% van het restafval om te zetten naar energie en warmte, is nog niet gehaald volgens de verzamelde data in de ketenanalyse van dit coronajaar.. Het is een flinke ambitie, waar RVO zich op blijft focussen.

In 2025 60% reduceren ten opzichte van 2019

RVO zet in op verminderen van restafval door hybride te werken en door inkoopafspraken met leveranciers te maken over het aanbieden van recyclingmogelijkheden van goederen, terugnemen, hergebruik en verminderen van verpakkingsmateriaal. Ook worden dergelijke afspraken gemaakt om voedselverspilling in de catering tegen te gaan. Om de doelstelling te halen, is het nodig om tot 2025 de totale hoeveelheid vrijkomend afval met 50% te reduceren.

Dialogosessies bij het RVO.

NVWA

Het lijkt zo vanzelfsprekend. Dat we in Nederland eten en andere producten kunnen kopen in het vertrouwen dat die veilig voor ons zijn. We mogen daarop vertrouwen, omdat er wetten en regels zijn waar bedrijven zich aan moeten houden en die er voor zorgen dat zij het dierenwelzijn en de natuur niet aantasten. Dat gaat heel vaak goed, maar niet altijd. Daarom werkt de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) aan het vergroten van de voedsel- en productveiligheid. Het welzijn van dieren en plantgezondheid staan hierbij centraal.

In de kassen van de NVWA in Wageningen is de verlichting vervangen door LED-verlichting,

De NVWA is volop in beweging. Als uitvoeringsinstantie van het ministerie van LNV werkt de NVWA mee aan de verduurzamingsdoelen die de Rijksoverheid zichzelf heeft gesteld. De NVWA draagt met name bij aan de footprint van LNV, vanwege het aantal panden en een omvangrijk wagenpark. Dit komt door het grote aantal inspecteurs dat voor hun werk een auto nodig heeft, bijvoorbeeld voor werkbezoeken op afgelegen plekken. Voor de NVWA heeft het onderdeel wagenpark dan ook de grootste impact, gevolgd door het onderdeel verwarmen.

Nederlandse groene stroom

In 2021 zijn zes locaties van de NVWA voorzien van groene stroom. Het inkopen van Nederlandse groene stroom zorgt voor een toename van 11% groene stroom in 2022. Daarnaast gaan vrijwel alle gebouwen en kassen van de NVWA in Wageningen gebruik maken van Warmte Koude Opslag (WKO).

WKO en aanvullende maatregelen op laboratorium en kassencomplex Wageningen

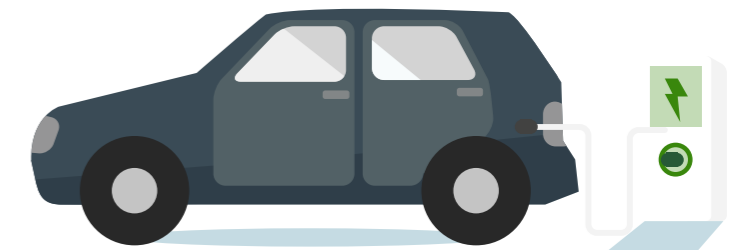
Vrijwel alle gebouwen en kassen op het NVWA-terrein in Wageningen gaan voor de verwarming en de koeling gebruikmaken van Warmte Koude Opslag (WKO). WKO levert de NVWA uiteindelijk een enorme energiebesparing op zonder noemenswaardige CO₂-uitstoot. De pompen gebruiken wel stroom, maar de NVWA gaat daarvoor haar eigen groene stroom gebruiken. Deels zelf opgewekt, deels ingekocht of gecompenseerd. De voorbereidingen hiervoor zijn in volle gang. De WKO-bronnen en het distributienetwerk zijn/worden in 2021/2022 aangelegd. Met de aanleg van dit distributienetwerk en aanvullende maatregelen wil de NVWA jaarlijks ruim 400 ton CO₂ besparen.

Volledig zero-emissie wagenpark in 2026

De NVWA heeft een grote ambitie om het wagenpark (1.500 dienstwagens) te elektrificeren en presteert hier het beste van alle rijkswagenparken. De NVWA heeft de doelstelling “20% zero-emissie wagenpark 2020” ruimschoots gehaald en haalt daarom de doelstelling om een volledig zero-emissie wagenpark te realiseren twee jaar naar voren, naar 2026.

[Bekijk hier de video 'Inzicht in Kwaliteit'](#)

In gesprek met stakeholders

Nynke de Jong is programmamanager Duurzame Dienstverlening bij FMH.

“Het hoofddoel is het verkleinen van onze CO₂-impact,” vertelt Nynke de Jong. “Om de CO₂-uitstoot van onze huidige dienstverlening te compenseren zouden we dit jaar 198.500 bomen moeten planten en voor de rest van ons bestaan moeten laten groeien.”

Duurzame Dienstverlening bij FMHaaglanden

FMHaaglanden (FMH) verzorgt facilitaire dienstverlening in rijksgebouwen in de Haagse regio, waaronder de panden van EZK en LNV. Met 30.000 klanten en 20.000 werkplekken bij bijna alle ministeries binnen de Haagse vierkante kilometer, is FMH één van de grootste facilitaire organisaties. En speelt daardoor een belangrijke rol om het Rijk klimaatneutraal te krijgen in 2030. Nynke de Jong is programmamanager Duurzame Dienstverlening bij FMH.

FMH wil in 2030 een volledig circulaire facilitaire dienstverlener met een neutrale CO₂-impact zijn. De duurzame dienstverlening van FMH is econeutraal, oftewel goed voor mens en aarde.

Met zes focuspunten draagt FMH bij aan de wereldwijde klimaatdoelstellingen én geeft het invulling aan de rijksbrede doelstellingen.

1. Vervoer: elektrificatie van het wagenpark en distributie van facilitaire producten via de logistieke hub;
2. Catering: verduurzamen van de catering, inclusief de vergader- en eventenservice;
3. Werkomgeving: bevorderen van circulariteit door hergebruik van kantoorinrichting;
4. Afval: vermindering van het aandeel restafval, afval als grondstof.
5. Schoonmaak: duurzaam uitvoeren van de schoonmaak;
6. Groenvoorziening: investeren in groen.

Met rijkscollega's van onder meer EZK en LNV deelde FMH de resultaten van het onderzoek “FMH op weg naar econeutraal”, zodat zij deze informatie in de eigen nulmetingen mee kunnen nemen. Op de onderwerpen afval, catering en ook monitoring en sturing is een samenwerking met EZK/LNV gestart. Praktische kennis en initiatieven worden gedeeld en gezamenlijk opgepakt. In navolging van EZK en LNV zal FMH onder leiding van BZK de CO₂-Prestatieladder als monitoringstool gaan inzetten.

NVWA projectleider elektrisch vervoer Paul Wenselaar is vanaf 18 april 2022 met pensioen. Hij kijkt terug op de inspanningen van hem en zijn collega's bij het project elektrisch vervoer.

“Een goede dienstauto is voor collega's belangrijk om hun werk uit te kunnen voeren. Het bezit van een auto is daarbij voor meerdere collega's een statussymbool en hierover hebben veel collega's een mening. Belangrijk is om te blijven realiseren dat het om een dienstauto' gaat. Privé rijden is alleen onder strikte voorwaarden toegestaan. Om dat in goede banen te leiden, is een duidelijk beleid van belang waar men aan waar men aan vasthoudt. Het van tevoren weten wat mag en kan is een must. Probeer uitzonderingen zoveel mogelijk te voorkomen. Uitzonderingen werken precedenten in de hand en kosten onnodig veel geld. En ze zorgen voor veel extra werk van het team vervoer. Alleen uitzonderingen als het echt noodzakelijk is!

Er komen steeds meer en goedkopere elektrische auto's op de markt. De manager vervoer zal toezien dat de meest geschikte elektrische auto ingezet wordt voor de NVWA-collega's en voor de lopende activiteiten van de NVWA.

De verdere transitie naar elektrische dienstauto's zal de komende jaren van het team vervoer nog de nodige extra inspanningen vragen.

Tanken is anders dan bij benzine- of dieselauto's. Je hebt tijd nodig om daaraan te wennen. Een volle accu bij aanvang van de werkzaamheden geeft een rustig gevoel. Om dat te realiseren, is een thuislaadvoorziening ideaal. Een openbare laadvoorziening werkt ook goed, maar de beschikbaarheid is altijd onzeker. In enkele gevallen kan het lastig zijn om bij je woning de elektrische auto op te laden, zoals bij een autovrije woonwijk of in centra van grote steden. Dat heeft zeker aandacht nodig.

Dat de meeste collega's makkelijk thuis de elektrische wagen kunnen opladen, neemt niet weg dat het plaatsen van laadpalen bij de vestigingen van de NVWA en op externe werkplaatsen belangrijk is. Dat vraagt om extra aandacht en inzet van het team vervoer van de NVWA.”

Paul is begonnen in 1985 bij de Keuringsdienst van Waren. In deze tijd reed iedereen nog in een privéauto, vaak een diesel. In 1987 is het een rijksinstantie. Er waren toen nog 16 keuringsdiensten van waren en dat is toen teruggebracht naar 13. Later werd het 5. Paul is als hoofdkeurmeester aan de slag gegaan. Men kreeg een rayon op gemeenteniveau en was verantwoordelijk voor alles wat te maken had met de Warenwet, dus van de bakker tot aan alles in de speelgoedwinkel. In de loop van de tijd is dat langzaam gespecialiseerd, doordat er Europese wetgeving bij is gekomen. Ook zijn en de wetten veel uitgebreider en ingewikkelder geworden.

Vanaf maart 2019 is Paul werkzaam bij Facilitair Management, en vanuit hier is hij betrokken geraakt bij het duurzaamheid project vervoer. In de begin jaren 80 speelde duurzaamheid eigenlijk nog geen rol, de nadruk lag voornamelijk op efficiënt werken en klantvriendelijkheid. Als er al sprake was van duurzaamheid, dan had dit meer te maken met bezuinigingen.

Duurzaamheid ging pas een rol spelen na de 'Green Deal' van 2016, toen klimaatveranderingen steeds meer zichtbaar werden.

Voor Paul is een van zijn werkhoogtepunten dat werknemers vanaf het begin enthousiast waren over het gebruik van elektrisch vervoer. Dat kwam doordat de NVWA een goede actieradius als belangrijkste uitgangspunt nam, waardoor je automatisch in een hoger segment (voor NVWA-begrip luxe) auto terechtkwam.

Op dit moment is 44% van het wagenpark elektrisch. Het doel is dat alle NVWA-collega's in 2026 elektrisch rijden. Hiermee loopt de NVWA 2 jaar voor op de doelstelling van het ministerie.

Wat Paul aan zijn opvolger wil meegeven?
'Wees flexibel, luister goed, hou vast aan het beleid. Communicatie is heel belangrijk om maatwerk te kunnen leveren zodat iedereen enthousiast wordt en blijft om elektrisch te rijden'.

Het elektrisch wagenpark van de NVWA in Wageningen.

Over dit verslag

Het derde duurzaamheidsverslag

Dit is het derde gezamenlijke duurzaamheidsverslag van de ministeries EZK en LNV. Het verslag gaat over kalenderjaar 2021 en geeft inzicht in de verduurzaming van de eigen bedrijfsvoering van beide departementen en hun diensten en agentschappen.

Vaststellen van de inhoud

Op basis van een longlist met duurzaamheidsthema's is een aantal medewerkers binnen beiden concerns gevraagd welke thema's het meest relevant zouden zijn voor een verslag. Voor een aantal thema's is afgewogen in hoeverre het thema van belang is voor stakeholders en in hoeverre EZK/LNV invloed heeft op het thema. Het resultaat hiervan heeft geleid tot selectie en prioritering van de volgende thema's:

- Kernthema: Klimaat en energie
- Beknopte thema's:
 - Maatschappelijk verantwoord inkopen
 - Beknopt thema: Circulaire economie
 - Beknopt thema: Natuur & voedsel
 - Beknopt thema: Onze medewerkers

Medewerkers die deel uitmaken van de "Community verduurzaming bedrijfsvoering" speelden in 2021 een actieve rol bij het meedenken over benodigde maatregelen. Dat geldt in het bijzonder voor het thema 'klimaat en energie'.

Daarnaast hebben diverse andere medewerkers actief meegedacht en meegelezen bij de totstandkoming van dit duurzaamheidsverslag.

In gesprek met stakeholders

In eerdere verslagen hebben we de ambitie gesteld om externe stakeholders actiever te betrekken bij het duurzaamheidsverslag van EZK en LNV. In 2020 zijn voor het eerst een aantal stakeholderquotes opgenomen. Dit jaar komen twee stakeholders uitgebreider aan bod.

Er zijn veel verschillende manieren waarop er interactie en samenwerking met deze stakeholdergroepen plaatsvindt. Bijvoorbeeld onderzoeken naar het kennisniveau en houding en gedrag van burgers als het gaat om duurzaamheid en het beantwoorden van burgervragen. Maar ook de structurele overlegstructuren zoals de Regionale Energiestrategieën, energieprojecten en het participatietraject rondom het Klimaat-akkoord. Samenvattend zijn we trots dat dit verslag er ligt, maar beseffen we ons tegelijkertijd dat er nog veel werk te doen is.

Gehanteerde standaarden en uitgangspunten

Bij het opstellen van dit verslag en het bepalen van de inhoud hebben we gebruik gemaakt van de GRI-richtlijn voor duurzaamheidsverslaglegging. Als onderdeel van ons groeiemodel hopen we in de toekomst een verslag op te

leveren wat volledig voldoet aan de GRI. De CO₂-footprint is bepaald conform de eisen van het GHG Protocol en de CO₂-Prestatieladder en omvat Scope 1 en 2-uitstoot + zakelijke reizen. Voor RVO wordt ook al gerapporteerd over Scope 3-doelstellingen. Bij het berekenen van de uitstoot is gebruik gemaakt van de geldende conversiefactoren van CO₂-emissiefactoren.nl.

Afkortingenlijst

ACM	Autoriteit Consument en Markt
AT	Agentschap Telecom
B73	Bezuidenhoutseweg 73 (hoofdgebouw kerndepartementen)
EZK	Economische Zaken en Klimaat
DICTU	Dienst ICT Uitvoering
FMH	Facilitair Management Haaglanden
GRI	Global Reporting Initiative
IenW	Infrastructuur en Waterstaat
LNV	Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
MVI	Maatschappelijk Verantwoord Inkopen
NWWA	Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit
RVB	Rijksvastgoedbedrijf
RVO	Rijksdienst Voor Ondernemend Nederland
SDG	Sustainable Development Goals
SROI	Social Return on Investment
WKO	Warmte Koude Opslag

Colofon

Dit is een uitgave van de

Ministeries van Economische Zaken en Klimaat & Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Postbus 20901 | 2500 EX Den Haag

www.rijksoverheid.nl/ezk

www.rijksoverheid.nl/Inv

Wilt u reageren op dit verslag? Neem dan contact op via duurzamebedrijfsvoering@minezk.nl

Redactie duurzaamheidsverslag:

Jeroen Booij

Tino van Etten

Vanda de Haan

Jolanda van der Ham

Majella Hinkenkemper

Feikje Krikke

Olaf de Mare

Robert Jan Schoonenboom

Karin van der Spek

Ad van de Staaij

Job Verest

Richard Wassink

Mei 2022